

**De kleurige wereld van fraseologismen
in de Nederlandse en Slowaakse taal**

The colorful world of idioms in Dutch and Slovak language

Barevný svět frazeologizmů v nizozemském a slovenském jazyce

Bakalářská práce

Praktická nizozemská filologie a Německá filologie

Veronika Ťažiarová

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Křížová, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem svou práci vypracovala samostatně a že jsem v ní uvedla veškerou použitou literaturu a ostatní zdroje.

Ik verklaar dat ik mijn scriptie zelfstandig heb geschreven en alle gebruikte vakliteratuur en bronnen heb vermeld.

In Olomouc op 5 mei 2016

Veronika Ťažiarová

Dankbetuiging

Ik wil graag van harte mijn dank betuigen aan mijn begeleider Mgr. Kateřina Křížová, Ph.D., voor haar waardevolle adviezen en aanmerkingen die mij hebben geholpen tijdens de bewerking van mijn bachelorscriptie. Verder wil ik Drs. Gerard Hörchner bedanken voor zijn tijd en behulpzaamheid.

Inhoud

0	Inleiding.....	6
1	Definities van basisbegrippen.....	8
2	Geschiedenis van het fraseologisch onderzoek	11
3	Karakteristiek van kleuren.....	14
3.1	Chromatische kleuren.....	15
3.1.1	Rood.....	15
3.1.2	Blauw	15
3.1.3	Groen	16
3.1.4	Geel.....	16
3.2	Achromatische kleuren.....	16
3.2.1	Wit	16
3.2.2	Zwart.....	17
3.2.3	Grijs	17
4	Typologie van de equivalentie	19
4.1	Volledige equivalentie	19
4.2	Gedeeltelijke equivalentie	20
4.3	Semantische equivalentie	21
4.4	Niet-fraseologische equivalentie	21
4.5	Nul-equivalentie	22
4.6	Pseudo-equivalentie	22
5	Vergelijking van vaste verbindingen	24
5.1	Volledige equivalentie	24
5.2	Gedeeltelijke equivalentie	31
5.3	Semantische equivalentie	35
5.4	Niet-fraseologische equivalentie	42
5.5	Nul-equivalentie	43
5.6	Pseudo-equivalentie	47
6	Conclusie	49

7	Bibliografie.....	53
8	Afkortingen.....	56
9	Resumé.....	57
10	Summary.....	58
	Bijlage 1.....	59
	Bijlage 2.....	71
	Bijlage 3.....	81
	Anotace.....	83

0 Inleiding

De kleuren behoren tot het alledaagse leven van de mensen, ze zijn met alle levenssituaties verbonden. Elke kleur heeft zijn eigen symboliek. De kleuren kunnen verdriet, boosheid, jaloezie, plezier en veel andere emoties uitdrukken. Daarom is het geen wonder dat de kleuren ook in de fraseologie in alle talen worden gebruikt. Meestal is het een groot probleem, de fraseologismen van het Nederlands naar het Slowaaks of van het Slowaaks naar het Nederlands te vertalen. Dat is één van de redenen, waarom ik graag in mijn scriptie de fraseologismen die kleuren bevatten, wil beschrijven en vergelijken. Het onderwerp van de kleuren in de fraseologie lijkt me heel interessant.

Het doel van deze bachelorscriptie is de beschrijving van overeenkomsten en verschillen tussen Nederlandse en Slowaakse fraseologismen met kleuren om ze daarna beter en duidelijker te kunnen vertalen. Ik wil ook vaststellen, of er meer overeenkomsten of meer verschillen te vinden zijn in de Nederlandse en Slowaakse vaste verbindingen. Ik onderzoek kleuren als rood, blauw, groen, geel, zwart, grijs en wit. Verder wil ook mijn twee hypothesen weerleggen of bevestigen. Mijn eerste hypothese is de aanname dat de meest gebruikte kleur in Nederlandse fraseologie zwart is. In mijn tweede hypothese ga ik er van uit dat de meeste Nederlandse fraseologismen die een kleur bevatten, een volledige fraseologische equivalent in het Slowaaks hebben. Bij de vergelijking ga ik uit van de Nederlandse vaste verbindingen. Fraseologismen die in deze scriptie worden geanalyseerd, heb ik uit het *Groot woordenboek van de Nederlandse taal* geëxcerpeerd.

Het werk bestaat uit zes onderdelen. In het eerste hoofdstuk besteed ik aandacht aan de basisbegrippen, die voor mijn scriptie belangrijk zijn. In de tweede deel wordt kort de geschiedenis van het fraseologisch onderzoek beschreven. In het derde hoofdstuk zijn de symboliek en de betekenis van alle kleuren beschreven die ik ga onderzoeken. Het vierde hoofdstuk gaat over de types van equivalentie. Ik heb de idiomen in zes groepen volgens de Hongaarse wetenschapper Csaba Földes ingedeeld. Het vijfde hoofdstuk is het belangrijkste onderdeel van mijn werk. Het gaat om de praktische deel van mijn bachelorscriptie en in dit hoofdstuk sorteer ik de gevonden vaste verbindingen in de groepen volgens hun types van equivalentie. Bij elke groep volgen een paar voorbeelden van elke kleur ter illustratie. In de bijlagen staat een overzicht van alle Nederlandse vaste verbindingen en hun Slowaakse equivalenten. De fraseologismen analyseer ik vanuit het oogpunt van de vorm, de beeldspraak en de betekenis. Het laatste deel is de conclusie van dit werk.

Wat het thema van mijn bachelorscriptie betreft: er bestaan al meer scripties van studenten Palacký Universiteit in Olomouc over Nederlandse fraseologie, bv. “*Eten en*

drinken in Nederlandse vaste verbindingen in vergelijking met hun Tsjechische equivalenten” van Didi van Ingen of *“Fraseologismen in de moppen”* van Dagmar Houdková die onder leiding van Mgr. Kateřina Křížová, Ph.D. zijn ontstaan, verder het seminariewerk *“Kleuren in de Nederlandse en Duitse idiomatische woordverbindingen”* van Petra Rychlá onder leiding van doc. Dr. Wilken Engelbrecht, cand. Litt. enz. Door de scriptie die Petra Rychlá heeft geschreven, heb ik me in de verdeling van fraseologismen in groepen volgens het type van equivalentie laten inspireren.

1 Definities van basisbegrippen

Bij het werken met vaste verbindingen kan een tegenstrijdigheid in de definities van basisbegrippen ontstaan. Daarom is het belangrijk de begrippen precies te definiëren. In dit hoofdstuk wijd ik me aan de uitleg van begrippen die voor mijn bachelorscriptie van het grootste belang zijn. Eerst beschrijf ik de oorsprong van begrippen “fraseologismus” en “idioom” om duidelijk te maken, wat deze begrippen vandaag de dag betekenen en wat hun betekenis vroeger was.

In de fraseologie worden meestal twee uitdrukkingen gebruikt die volgens de Duitse taalwetenschapper W. Fleischer een verschillende oorsprong hebben, namelijk “fraseologismus” en “idioom”. De term fraseologismus komt uit het Grieks – Latijnse woord “phrasis”. Dit woord betekent “retorische uitdrukking”¹. Het Griekse woord “logos” (-logie) betekent “wetenschap of leer”.² De tweede term, het idioom, is van Griekse “idiōma” afgeleid en zijn betekenis is “eigenaardigheid, bijzonderheid”.³

De semantische betekenis van de eerste term was niet altijd duidelijk. In de zeventiende eeuw werd uit het Frans nog een betekenisvariant geleend. Naast retorische uitdrukking betekende het ook: een pejoratieve of zinloze spreekwijze. Oudere woordenboeken legden het uit als “betekenisloze welsprekendheid” en de neiging ertoe. Vandaag wordt het in de zin van vaste woordverbinding gebruikt.

Ook de betekenis van de term idioom veranderde. Aan het einde van de zeventiende eeuw kwam het woord idioom voor en het betekende “bijzonder dialect”. In de achttiende eeuw verscheen in het Duits het woord “Idiotismus”. Deze uitdrukking betekent volgens Gottsched⁴ een tot onze taal behorende frase, die naar een andere taal niet woordelijk kan vertaald worden.⁵ In *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*

¹ Fleischer, W. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tweede druk. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1997. 299 p. ISBN 3484730323. (p. 2)

² *etymologiebank.nl*. [online]. : [gecit. 25/03/2016] Beschikbaar op het internet: <<http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/logie>>

³ In de groep van dezelfde oorsprong behoren ook uitdrukkingen zoals idiomatiek, idiomatisch en dergelijke. Zie Fleischer, *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache* (1997), p.2

⁴ Duitse schrijver, dramaturg, taalwetenschapper en literatuurtheoreticus die zich ook met de fraseologie heeft beziggehouden.

⁵ Fleischer, *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache* (1997), p.3

worden idiomen als “bijzondere, karakteristieke woorden en uitdrukkingen van een taal”⁶ gedefinieerd.

In het Nederlands wordt vaak in plaats van de begrippen “idioom” en “fraseologismus” de term “vaste verbinding” gebruikt.⁷ In het werk van Kowalska-Szubert wordt vaste verbinding gedefinieerd als verbinding die minimaal uit twee woorden bestaat en gefixeerd is.⁸ Naast de meest gebruikte uitdrukking “vaste verbinding” wordt ook het begrip “fraseologisme” in het Nederlands gehanteerd. Zofia Klimaszewska in haar werk *“Fraseologie en het onderwijs Nederlands als Vreemde Taal”* karakteriseert het fraseologisme als **“een groep van minimaal twee lexemen, waarvan ten minste één een autosemanticum, dat wil zeggen een open-klassewoord is. Bv. het druk hebben, het hart op de tong dragen enz.”**⁹ Jozef Mlacek¹⁰ heeft de fraseologisme in de Slowaakse fraseologie als “fraseologische eenheid” genoemd, dit begrip karakteriseert hij als **“gestabiliseerde woordverbinding die door expressiviteit en beeldspraak gekenmerkt wordt en waarvan de betekenis niet verdeelbaar is.”**(eigen vertaling)¹¹

Harald Burger en ook Wolfgang Fleischer¹² schrijven in hun boeken dat tot de basiskennmerken van fraseologismen ook de idiomaticiteit behoort. De mate van idiomaticiteit is afhankelijk van de relatie tussen de betekenis van enkele bestanddelen en de hele uitdrukking. Als de betekenis van de uitdrukking uit de bestanddelen af te leiden is, is de uitdrukking niet idiomatisch. Als de betekenissen echter geen overeenkomst hebben, kan men over volle idiomaticiteit spreken. Bij de kenmerken van

⁶ Boon, T. den – Geeraerts, D. *Van Dale: Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. Utrecht: Van Dale Lexicografie, 2005. Elektronische versie, trefwoord: idioom

⁷ In het Engels zijn de verbindingen van dit soort “idioms” genoemd. Duitse equivalenten voor het begrip “vaste verbinding” zijn “Phraseologismus” of “phraseologische Wortverbinding”.

⁸ Kowalska - Szubert, Agata J.: *De kool en de geit. Nederlandse vaste verbindingen met een dier- of plantelement*. Utrecht: LED, 1968. 179 p. ISBN 9054340584. (p. 16).

⁹ Klimaszewska, Z. ‘Fraseologie en het onderwijs Nederlands als Vreemde Taal’, in: *Handelingen Elfde Colloquium Neerlandicum*, Woubrugge, 1992, Beschikbaar op het internet: <http://dbnl.org/tekst/_han001199101_01/_han001199101_01_0008.php>

¹⁰ Slowaakse professor die de Slowaakse taal onderzoekt, namelijk de fraseologie, stilistiek en syntaxis.

¹¹ Mlacek, J.: *Slovenská frazeológia*. Tweede druk. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1984. 156 p. (p. 46): „Fraseologická jednotka je ustálené slovné spojenie, ktoré sa vyznačuje obraznosťou a nerozložiteľnosťou svojho významu, ako aj expresívnosťou.“

¹² Duitse wetenschappers die monografieën over Duitse fraseologie hebben geschreven.

fraseologismen horen ook semantische complexiteit, morfologisch-syntactische restricties, reproduceerbaarheid en niet-generaliseerbaarheid.¹³

Harald Burger schrijft in zijn monografie *Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen* dat het antoniem voor “vaste verbinding” het begrip „vrije woordverbinding“ is.¹⁴ Ella Sekaninová definieert deze term als een uitdrukking die alleen in een concrete situatie geldt en als geheel geen lexicaal eenheid in het taalsysteem creëert.¹⁵ De componenten van vrije woordverbindingen zijn variabel naar de bedoeling van de auteur en hebben geen vaste vorm.

In de contrastieve fraseologie voor de vergelijking van fraseologismen is vaak de term “equivalentie” gebruikt. In het *Groot woordenboek van de Nederlandse taal* wordt het woord equivalentie als “gelijkwaardigheid” gekarakteriseerd. Het zelfstandig naamwoord “equivalent” is in het woordenboek als “iets dat dezelfde waarde als iets anders heeft” gedefinieerd.¹⁶ Op de internetpagina *woordenboeken.nu* is het begrip uit t vanuit de taalkundige hoek gedefinieerd. In de taalkunde stelt het woord equivalentie „een woord of woordgroep in een bepaalde taal dat verwijst naar precies hetzelfde concept als een woord of woordgroep in een andere taal“¹⁷ voor. Met de problematiek van equivalentie houd ik me in het vierde hoofdstuk meer in detail bezig.

¹³ Over de kenmerken van de fraseologismen in de Nederlandse taal heeft bv. Zofia Klimaszewska geschreven. Bv. in het artikel: Klimaszewska, Z. ‘Fraseologie en het onderwijs Nederlands als Vreemde Taal’, in: *Handelingen Elfde Colloquium Neerlandicum* (1992)

¹⁴ Burger, H.: *Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Vierde druk. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2010. 239 p. ISBN 9783503122042. (p. 11)

¹⁵ Sekaninová, E.: *Dvojjazyčná lexikológia v teórii a praxi*. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1993. 256 p. ISBN 8022403733. (p. 85)

¹⁶ Boon en Geeraerts, *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. (2005) Elektronische versie, trefwoord: equivalentie

¹⁷ *woordenboeken.nu*. [online]. : 2016 [gecit. 20/02/2016]. Beschikbaar op het internet: <<http://www.woordenboeken.nu/betekenis/nl/equivalent>>.

2 Geschiedenis van het fraseologisch onderzoek

De fraseologie is als wetenschappelijke deeldiscipline relatief jong en de Russische taalkunde speelde een grote rol in haar ontwikkeling. Het Russische onderzoek begon in de tweede helft van de negentiende eeuw. Namen zoals A. A. Potebnja, F. F. Fortunatov en A. A. Šachmatov zijn in verband met de fraseologie heel belangrijk. In het jaar 1946 is de fraseologie in de Russische taalkunde een zelfstandige deeldiscipline naast de lexicologie geworden. Dat is vooral de verdienste van de Russische wetenschapper V. Vinogradov.¹ Volgens E. D. Polivanov is fraseologie **“een bijzondere discipline, die naar omvang en taak met de syntaxis wordt gelijkgesteld. Ze onderzoekt de betekenis van woordverbindingen zoals de lexicologie de betekenis van woorden.”**(eigen vertaling)²

Bij het fraseologisch onderzoek is ook de Duitse fraseologie van een groot belang. Het grootste verschil tussen de Duitse en Russische fraseologie is de positie van de fraseologismen in het taalsysteem. In afwijking van het Russische onderzoek beschouwt de Germanistiek de fraseologie als een deel van lexicologie.³ Een fraseologismus of idioom is eigenlijk een lexeem of beter een woordgroeplexeem. Sinds de tweede helft van de negentiende eeuw houden sommige auteurs zich ook met de fraseologismen bezig uit het taalkundige gezichtspunt. Tot de belangrijkste wetenschappers van Duitse fraseologie behoren J. G. Schottel, J. G. Gottsched en K. F. W. Wander⁴ en tot de meest geciteerde monografieën worden de werken van Harald Burger en Wolfgang Fleischer gerekend.

Wat de Nederlandse fraseologie betreft, zijn de eerste verzamelingen eerst in de zestiende eeuw ontstaan. Een van de omvangrijkste verzamelingen is die van Harrebomee. Deze verzameling bestaat uit drie delen en bevat ongeveer 40.000 spreekwoorden. Aan de Nederlandse fraseologie wijdde zich ook Dr. F. A. Stoett. In zijn werk beperkte hij zich niet alleen tot spreekwoorden. In het werk dat in jaar 1943 ontstond en als *Nederlandsche Spreekwoorden, Spreekwijzen, Uitdrukkingen en Gezegden* bekend staat, is ook de herkomst van de fraseologismen en de

¹ Fleischer, *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache* (1997), p. 5

² Fleischer, *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache* (1997), p. 9: „Eine besondere Disziplin, die nach Umfang und Aufgabe der Syntax gleichzustellen sei. Sie habe die Bedeutung der Wortverbindungen zu untersuchen, wie die Lexikologie die Bedeutung von Wörtern.“

³ Fleischer, *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache* (1997), p.10

⁴ Fleischer, *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache* (1997), p. 11-12

betekenisontwikkeling te vinden.⁵ Sindsdien wordt het gebied van fraseologie steeds duidelijker, het ontbreekt echter aan algemene theoretische studies over fraseologismen. De eerste poging om de termen te definiëren die noemenswaardig is, is het artikel van Van Gestel *De omschrijving van spreekwoord, zegswijze, uitdrukking en gezegde*, welke in het jaar 1963 ontstond. Tot nu toe bestaat er nog geen Nederlandstalige monografie over fraseologie. Maar de linguïsten G. A. Van Es, J. G. Kooij, P. de Kleijn en P. van Sterkenburg hebben met hun werken⁶ ook tot de uitbreiding van de theoretische bevindingen van de Nederlandse fraseologie bijgedragen. Van Sterkenburg hield zich met de plaats van fraseologismen in een woordenboek bezig.⁷ Het proefschrift van Verstraten (1992) waarin ze onder andere over semantische analyse van vaste verbindingen geschreven heeft, is ook heel belangrijk. Veel werken over Nederlandse fraseologie ontstonden ook dankzij de Poolse neerlandici. Grote betekenis voor de beschrijving van de Nederlandse fraseologie hebben bv. Stanislaw Predota⁸ en Agata Kowalska-Szubert⁹. De naam Zofia Klimaszewska¹⁰ is in het fraseologische onderzoek ook van groot belang. Haar “Habilitationsschrift”, dat ze in jaar 1990 heeft geschreven, is aan de werkwoordelijke vaste verbindingen gewijd. Van de Tsjechische neerlandici hebben zich met de Nederlandse fraseologie bv. Zdeňka Hrnčířová¹¹ en Kateřina

⁵ Verstraten, L. P. *Vaste verbindingen: een lexicologische studie vanuit cognitief-semantisch perspectief naar fraseologismen in het Nederlands*. Utrecht: LED, 1992. 283 p. ISBN 9054340037. (p. 18)

⁶ Zie bv. Es, G.A. van. *Theorie en methode. Richtlijnen voor systematische analyse en beschrijving van de Nederlandse syntaxis*, Publicaties van het Archief voor de Nederlandse syntaxis, 1. Groningen, 1971, Kooij, J.G. ‘Idioom en syntaxis’, in: *Taal- en letterkundig gastenboek voor Prof. Dr. G.A. van Es*, Groningen, 1975, Kleijn, P. de. ‘Kennis van vaste verbindingen: belangrijk en moeilijk’, *Neerlandica Extra Muros* 50, 1988, Sterkenburg, P. van. ‘Vaste woordverbindingen (fraseologismen) en GWHN’, in: *Neerlandica Wratislaviensia* 3, 1987;

⁷ Kowalska - Szubert, *De kool en de geit* (1968), p. 17-18

⁸ Zie bv. monografie: Predota, S. *Nederlandse en Poolse fraseologismen en spreekwoorden*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1997. 184 p. ISBN 9788322914571

⁹ Zie bv. Kowalska - Szubert, Agata J.: *De kool en de geit. Nederlandse vaste verbindingen met een dier- of plantelement*. Utrecht: LED, 1968. 179 p. ISBN 9054340584.

¹⁰ Zie artikelen over Nederlandse fraseologie bv. Klimaszewska, Z. ‘Verbale fraseologie van het Nederlands’, in: *Handelingen Colloquium Neerlandicum*, Woubrugge, 1989 of Klimaszewska, ‘Fraseologie en het onderwijs Nederlands als Vreemde Taal’, in: *Handelingen Elfde Colloquium Neerlandicum* (1992)

¹¹ Zie bv. Hrnčířová, Z. Somatische fraseologische uitdrukkingen in het Nederlands en het Tsjechisch. In: *Thesaurus polyglottus*, Wrocław 2004.

Málková-Křížová¹² beziggehouden en van de Hongaarse Neerlandici bv. Erzsébet Mollay¹³.

Het begin van onderzoek van de Slowaakse fraseologie valt in eerste helft van de twintigste eeuw de fraseologie behoort tot de jongste vakken van de Slowaakse taalkunde. De basis voor de Slowaakse fraseologie legden linguïsten zoals V. Lapárová, V. Budovičová en E. Smiešková in hun studies waarin zij de bevindingen van de Russische wetenschappers volgden.¹⁴ V. Budovičová probeerde een nieuw begrip "fraseologische eenheid" vast in fraseologie in te bouwen.¹⁵ Met het probleem van fraseologie heeft zich ook J. Mihál beziggehouden, die echter de dialectfraseologie onderzocht.¹⁶ Linguïsten zoals M. Ivanová-Salingová en E. Kučerová waren in de Slowaakse fraseologie ook van groot belang. Slowaakse taalwetenschappers G. Horák, J. Rybák, J. Mlacek en ook E. Kučerová begonnen later nog de problematiek van het vertalen van fraseologismen te onderzoeken.¹⁷ Dankzij dit alles kan men constateren dat de Slowaakse fraseologie in de loop van de tijd het niveau van de kennis van andere gebieden in Slowaakse taalkunde benadert.¹⁸

¹² Zie bv. Het artikel: Málková, K. K některým ekvivalentním typům českých a nizozemských nominálních frazémů. In: *Jazykovědné aktuality*, Praha 2001.

¹³ Zie bv. Mollay, E. 'Overeenkomsten en verschillen tussen Nederlandse en Hongaarse vaste woordverbindingen Erzsébeth Mollay', In: *Handelingen Colloquium Neerlandicum*, Woubrugge, 1988.

¹⁴ Mlacek, J.: *Slovenská frazeológia*. Tweede druk. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1984. 156 p. (p. 139)

¹⁵ Mlacek, *Slovenská frazeológia* (1984), p. 140

¹⁶ Mlacek, *Slovenská frazeológia* (1984), p. 141-142

¹⁷ Mlacek, *Slovenská frazeológia* (1984), p. 142

¹⁸ Mlacek, *Slovenská frazeológia* (1984), p. 143

3 Karakteristiek van kleuren

Er zijn vele publicaties over de psychologie en de betekenis van kleuren. Veel van deze werken zijn bedoeld voor grafici en kunstenaars. Met de problematiek van kleuren heeft zich ook Johann Wolfgang van Goethe in zijn kleurenleer beziggehouden. Goethe onderzocht de kleuren in de natuur maar hij heeft ook de vraag behandeld, in hoeverre het oog zelf bijdraagt tot het ontstaan van een kleur. Hij heeft ook de kleuren beschreven die direct in het oog ontstaan en heeft ook aandacht geschonken aan het gebruik van kleuren in de schilderkunst en hun perceptie.

Goethe observeert bij zijn onderzoek van “fysieke kleuren” een relatie van licht en duisternis met de kleuren. “Licht” ziet hij als iets dat “lichter” dan elke kleur is en “duisternis” begrijpt Goethe echter als iets veel “donkerder”. Alle kleuren hebben volgens Goethe verschillende graden helderheid. Hij beweert bv. dat geel, hoe dik het ook is, altijd helderder is dan het helderste blauw. Goethe verzet zich met zijn mening tegen de fysische definitie van kleuren die een Engelse wetenschapper Isaac Newton heeft vastgesteld.¹

In tegenstelling tot Goethe zegt Newton dat witte licht uit een spectrum van meerdere kleuren bestaat. Als wit licht door een prisma dringt, wordt het in alle zichtbare kleuren verdeeld. Deze ontdekking deed hij in het jaar 1666 en onmiddellijk volgden ook andere experimenten. De zichtbare kleuren kunnen met elkaar samengevoegd worden. Bv. groen en rood licht creëren een gele kleur. Sommige kleuren kunnen elkaar afstoten zoals geel en magenta. Deze twee kleuren vormen samen weer wit licht.

De perceptie van kleuren is subjectief, maar er zijn een paar kleuren die een universele betekenis hebben. Kleuren in het rode gebied van het kleurenspectrum zijn bekend als warm, hiertoe behoren: rood, oranje en geel. Warme kleuren roepen gevoelens van warmte en comfort maar ook van agressie en woede op. De kleuren aan de blauwe kant van het spectrum zijn koud. Dat zijn kleuren zoals blauw, magenta en groen. Koude kleuren worden als rustig omschreven aan de andere kant beïnvloeden ze verdriet of onverschilligheid.²

¹ Goethe, J. W. von.: *Smyslově-morální účinek barev*. Hranice: Fabula, ©2011. 110 p. ISBN 9788086600130. (p. 12-14)

² Čarnecký, J.: *Psychológia farieb a ich vplyv na naše pocity*. [online]. : metrik.sk 2/07/2014 [gecit. 25/02/2016]. Beschikbaar op het internet: <<http://metrik.sk/psychologia-farieb-vplyv-na-nase-pocity/>>.

Kleuren kunnen uit het fysieke oogpunt ook in achromatische en chromatische gedeeld worden. In de groep van achromatische kleuren behoren grijs, wit en zwart. Chromatische kleuren zijn bv. rood, geel, blauw enz.³

3.1 Chromatische kleuren

3.1.1 Rood

Rood is het prototype van kleurigheid. “Het wordt begrepen als ‘kleur der kleuren’, kleur par excellence.”(eigen vertaling)⁴ Rood behoort tot de warme kleuren. Het is de kleur van vitaliteit, fysieke energie, fysieke en mentale activiteit en passie. Rood is een uitdrukking van warmte en symboliseert leven en liefde. Op mensen kan de rode kleur een stimulerende en prikkelende werking hebben. Aan de andere kant herinnert rood ons vaak aan bloed en vuur, daarom wordt ze ook met de gevoelens van gevaar, macht en agressie geassocieerd. Ondanks dit gevoel stoppen we bv. voor een rood verkeerslicht. De rode kleur symboliseert ook woede.

In de fraseologie heeft rood meestal een waarschuwende functie.⁵ Vaak symboliseert de rode kleur ook communisme.

3.1.2 Blauw

Blauw is de kleur van de hemel en symboliseert vertrouwen, oneindigheid en traditie. Blauw is een koele kleur die een rustige indruk in ons wekt en vrede geeft. Deze kleur stimuleert het gevoel voor muziek en kunst en stimuleert verlangen en dromen. Associaties met blauw wijzen ook op plichtbewustzijn, wijsheid, waarheid en schoonheid. Vaak verwijst blauw echter naar de eenzaamheid. Romantici, mensen die innerlijk rijk zijn en de introverte mensen die op zoek zijn naar liefde en toewijding, prefereren vaak de blauwe kleur. De voorkeur aan blauw geven ook mensen die naar vrede verlangen en niet van veranderingen houden. Te veel blauw bv. in de kamer, is niet goed voor depressieve en melancholieke mensen.

In de fraseologie symboliseert blauw vaak verschijnselen zoals trouw, liberalisme en de politie. Blauwe kleur verwijst ook naar overalls (bv. *blauwe boorden*), doorschijnende aders, het loodblauw van kogels enz.⁶

³ *Farba z fyzikálneho hľadiska*. [online]. : sosake.sk [gecit. 26/02/2016] Beschikbaar op het internet: <http://sosake.sk/e_learning/files/1322218438_1526.pdf>

⁴ Vaňková, I., en col.: *Co na srdci, to na jazyku*. Praha: Karolinum, 2005. 343 p. ISBN 8024609193 (p. 201)

⁵ Groot, H. de, : *Idioomwoordenboek: Verklaring en herkomst van uitdrukkingen en gezegden*. Utrecht: Van Dale Lexicografie, ©1999. 1049 p. ISBN 9066483059. (p. 717)

⁶ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p. 66

3.1.3 Groen

De groene kleur symboliseert de natuur en vernieuwing en vertegenwoordigt leven, groei, jeugd en vrede. Groen is de kleur van zuivere harmonie, het heeft een verfrissend effect op mensen, kalmeert het zenuwstelsel, verbetert de concentratie, het geheugen en versterkt de zintuigen. Groen net als de kleur van genezing en hoop wekt op tot geloof en vriendelijkheid en geeft ons de stabiliteit en richting. Deze kleur betekent echte vrede en daarom is groen het tegenovergestelde van rood dat vaak onrust en activiteit betekent.

De groene kleur is in de fraseologie vaak gebruikt als een symbool van nijd. Groen symboliseert ook onrijpheid en onervarenheid of milieuvriendelijkheid. Deze kleur wordt ook met het signaal van veilige toestand geassocieerd (bv. het groene verkeerslicht).⁷

3.1.4 Geel

De gele kleur verwarmt en vrolijkt op. Geel is een symbool van hoge intelligentie en logisch denken. Deze kleur functioneert erg aanmoedigend op de zenuwen, verder geeft het een gevoel van bevrijding en vrije en onbelaste ontwikkeling. Geel maakt ons blij en optimistisch. De gele kleur ondersteunt het vermogen van contact en de verwerking van ervaringen en indrukken. Voorliefde voor gele kleur betekent ook geestelijke levendigheid, interne waakzaamheid en de bereidwilligheid om iets nieuws te leren. De gele kleur is heel stralend en het menselijk oog is er zeer gevoelig voor. Daarom wordt geel gebruikt voor waarschuwingen. Bv. geel op verkeerslicht betekent: "Pas op!", in sport waarschuwt het de spelers (bv. *de gele kaart*) enz.

Als de gele kleur troebel wordt door andere kleuren, kan het de jaloezie, het verraad en het overspel symboliseren⁸. Bv. in combinatie met groen (bv. *groen en geel worden van nijd*).

3.2 Achromatische kleuren

3.2.1 Wit

De witte kleur symboliseert zuiver licht, waarheid, onschuld, eerlijkheid, zuiverheid en vriendelijkheid. Wit is de kleur van pure gevoelens maar ook van onafhankelijkheid en vrede. Deze kleur drukt ook de absolute vrijheid, vlucht en bevrijding van alle hindernissen uit. Wit is helder en heeft geen smetten, daarom wordt

⁷ Boon en Geeraerts, *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. (2005) Elektronische versie, trefwoord: groen

⁸ Válková, A.: *Barvy jako nástroj výchovného působení a sociální komunikace*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. 83 p. masterscriptie. (p. 32)

het vaak gezien als een kleur van orde en hygiëne. De witte kleur staat ook voor vreugde en feesten, daarom wordt het in de liturgie bij de doop, een bruiloft en bij grote feesten zoals Kerstmis en Pasen gebruikt. Aan de andere kant kan wit ook een koel effect hebben. Mensen die evenwichtig, zelfbewust en open zijn, houden van witte kleur. Geestelijk onevenwichtige mensen en mensen met een laag zelfbewustzijn weigeren vaak de witte kleur. Het weigeren van wit kan ook interne onzekerheid, teleurstelling en schuldgevoel betekenen.

In de fraseologie wordt wit meestal gebruikt om helderheid en zuiverheid uit te drukken. De witte kleur is ook symbool van iets nieuws en onbeschadigd, bv. in het idioom *wit papier*.⁹

3.2.2 Zwart

Zwart is de donkerste van alle kleuren en symboliseert “het niets”. In onze cultuur wordt het met dood, duisternis en verdriet verbonden. De zwarte kleur kan ook met een slechte stemming, stress, benauwdheid en angst geassocieerd worden. Het drukt veiligheid en zekerheid, maar ook koudheid en onderdrukking uit. Het is de kleur die verzet en protest symboliseert, vaak kan het een intern conflict onthullen. De voorkeur aan zwart geven enerzijds mensen die een geheim verbergen, filosofen, eenlingen en mensen die moeilijk te doorgronden zijn. Zwart is populair ook bij ongenaakbare mensen. Anderzijds is de zwarte kleur de kleur van originele mensen die bovengemiddelde vaardigheden en hun eigen innerlijke wereld hebben.

In veel vaste verbindingen staat zwart voor slecht, donker en kwaad. Het wordt ook gebruikt om illegaliteit uit te drukken (bv. *zwart geld*).¹⁰

3.2.3 Grijs

De grijze kleur ontstaat door vermenging van zwart en wit. Grijs is het prototype van kleurloosheid.¹¹ Het is een neutrale kleur waarin geen spanning zit. Deze kleur is levenloos en betekent vaak angst, vermoeidheid of wantrouwigheid. Het symboliseert “het gewone” en roept verdriet, verveling en deemoed uit. Deze kleur wordt ook vaak met armoede geassocieerd. Het kan ook op een gebrek aan zelfvertrouwen wijzen. Dankzij de grijze haren van oudere mensen wordt grijs ook beschouwd als een symbool van ouderdom, wijsheid en ervaring. Van de grijze kleur houden vaak te veel voorzichtige en onverschillige mensen die geen eigen mening hebben en van het stereotype houden. De voorkeur aan grijs geven ook mensen die moe van het leven zijn.

⁹ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p. 1003

¹⁰ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p. 1046

¹¹ Vaňková, *Co na srdci, to na jazyku* (2005), p. 200

Omgekeerd haten mensen die van opwinding, avontuur en bonte leven houden, deze kleur.

In de fraseologie komt de grijze kleur het meest voor als symbool van ouderdom (bv. *grijze haren krijgen, een grijs verleden*) of van het “gewone” (bv. *de grijze middelmaat*).¹²

¹² Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p. 273

4 Typologie van de equivalentie

De term equivalentie is door een geleerde uit de Leipzige school, Otto Kade ingevoerd. Volgens Kade kunnen taalbegrippen in verschillende mate overeenkomen.¹ De term wordt vooral in contrastieve fraseologie gebruikt om een verhouding tussen twee elementen van twee of meer talen uit te drukken.²

De equivalentietypes worden in de vakliteratuur verschillend onderscheiden. Volgens Földes zijn er volgende equivalentietypes te onderscheiden: volledige equivalentie, gedeeltelijke equivalentie, semantische equivalentie, niet-fraseologische equivalentie, nul-equivalentie en pseudo-equivalentie (valse vrienden).³ Op de typologie volgens C. Földes is het praktische deel van mijn bachelorscriptie gebaseerd, daarom beschrijf ik in dit hoofdstuk de volgende types van de equivalentie.

4.1 Volledige equivalentie

Földes beschrijft volledige equivalentie als totale of vergaande equivalentie. Over volledige equivalentie spreekt men als de woordverbindingen in twee verschillende talen gelijk gestructureerd zijn en semantisch en lexicaal overeenkomen. Dat betekent, dat ze **“gelijke denotatieve en connotatieve emotioneel-expressieve en stilistische gezamenlijke betekenis”** hebben, **“absoluut congruentie in de ketting van componenten”** wijzen. Volgens Földes moeten volledige equivalenten nog een **“identiek beeld als basis”**⁴ (eigen vertaling) hebben. Lexicale overeenkomst of de equivalentie in het woordmateriaal (lexicon) betekent het gebruik van dezelfde woordsoorten en semantische overeenkomst betekent echter de gelijke betekenis. Wat de grammatica betreft, kunnen de vaste verbindingen of volledig overeenkomen of gedeeltelijk afwijken, bv. in het gebruik van idiomatische composita, voorzetsels of diminutieven en in de grammaticale numerus.⁵

¹ Buršíková, K.: *Equivalentie van fraseologismen met kat of / en hond in het Tsjechisch en het Nederlands*. Praha: Karlova univerzita, 2006. 115 p. masterscriptie. (p. 22)

² Buršíková, *Equivalentie van fraseologismen met kat of / en hond in het Tsjechisch en het Nederlands* (2006), p. 23

³ Földes, C. *Deutsche Phraseologie kontrastiv. Intra- und interlinguale Zugänge*. Heidelberg: Julius Groos Verlag, 1996. 223 p. ISBN 3872767593. (p. 118-127)

⁴ Földes, *Deutsche Phraseologie kontrastiv* (1996), p. 118 „[...] gleiche denotative + konnotative emotional-expressive und stilistische Gesamtbedeutung, völlige Kongruenz in der Komponentenkette, identisches Bild als Grundlage [...]“

⁵ Málková, K. *Nederlandse fraseologie in vergelijking met Tsjechische en Duitse fraseologie*. *Neerlandica Wratislaviensia*, 2003, jrg. 14, nr. 1, p. 141-149. ISSN 02396661 (p. 143-144)

Een goed voorbeeld voor volledige equivalentie is het idioom *zwarte magie* wat betekent magie met boze bedoelingen of met behulp van duivel. De Slowaakse equivalent daarvoor is *čierna mágia*. Hier is de overeenkomst in het woordmateriaal duidelijk te zien – het bijvoeglijk naamwoord voor zwarte kleur (zwart-čierny) en het zelfstandig naamwoord (magie-mágia). Als we over de betekenis praten, kunnen we hier ook een geval van overeenkomst vinden. De zwarte kleur betekent in beide gevallen iets slechts. Wat de grammatica betreft kan men ook over volledige overeenkomst spreken. In de Nederlandse woordverbinding *zwarte magie* heeft het woord ‘zwart’ de uitgang ‘-e’, omdat de bijvoeglijke naamwoorden die voor de substantieven met het lidwoord ‘de’ staan, de uitgang ‘-e’ moeten hebben. In de Slowaakse woordverbinding *čierna mágia* is de basisvorm van de kleur ‘čierny’ ook morfologisch gemodificeerd door de uitgang ‘-a’. In de Slowaakse taal moeten alle bijvoeglijke naamwoorden die voor vrouwelijke substantieven staan de uitgang ‘-a’ of ‘-á’ hebben.

4.2 Gedeeltelijke equivalentie

Om gedeeltelijke equivalentie gaat het, als de vaste verbindingen in verschillende talen in de lexica, semantiek en beeldspraak niet volledig overeen komen.⁶ Deze verbindingen bevatten een component die een beetje verschillend is. Er kan een verschillend component bv. zelfstandig naamwoord of werkwoord gebruikt worden dat semantisch nauw verwant is, het kan een synoniem zijn of bv. een lichaamsdeel of dierennaam. Verder kunnen de equivalenten een component minder of meer bevatten. Het is mogelijk ook een verandering van een deel voor het geheel of omgekeerd.⁷ Een verschil in betekenis kan ook soms voorkomen, in dat geval heeft de woordverbinding in de eerste taal een bepaalde betekenis en de woordverbinding in de tweede taal heeft meer betekenissen.

Als voorbeeld voor gedeeltelijke equivalentie gebruiken we de vaste verbinding *zwarte doos*, die de betekenis van vluchtreclorder heeft. De Slowaakse equivalent daarvoor is *čierna skrinka* (= zwarte kast). Op dit voorbeeld kan men de differentie goed zien. Het verschil ligt in het zelfstandig naamwoord, wanneer het Nederlandse woord ‘doos’ door het Slowaakse ‘skrinka’ (=kast) wordt vervangen, maar de betekenis gelijk blijft.

⁶ Kyselová, S.: *Phraseologismen in der Erzählung "Buchmendel" von Stefan Zweig und in ihrer tschechischen Übersetzung*. Praha: Karlova univerzita, 2014. 75 p. bachelorscriptie. (p. 21)

⁷ Málková, Nederlandse fraseologie in vergelijking met Tsjechische en Duitse fraseologie. *Neerlandica Wratislaviensia* (2003), p. 145-146

4.3 Semantische equivalentie⁸

In deze groep horen woordverbindingen, die op het eerste gezicht een geheel verschillende indruk wekken en lexicaal in geen enkele element overeenkomstig zijn. Het woordmateriaal in deze vaste verbindingen is weliswaar anders, maar de betekenis komt overeen. Dit type van equivalentie kan men ook “equivalentie met andere beeldspraak” noemen, omdat de beeldspraak van de fraseologismen in beide talen heel anders is.

Als voorbeeld gebruiken we de woordverbinding *een blauwe scheen oplopen*⁹. Deze verbinding gebruikt men als men door iemand (meestal een man door een vrouw of meisje) afgewezen wordt. Aan de Slowaakse kant is het *dostat' košom* (= met een korf krijgen). In deze verbindingen zien we geen lexicale overeenkomst. Er zijn hier volledig verschillende woorden gebruikt en de grammatica is ook anders. De Slowaakse equivalent is ook veel korter dan de Nederlandse. Deze idiomen doen denken aan volledig verschillende beelden. Het Nederlandse equivalent is zagezegd met een blauwe kleur verbonden. Aan de andere kant in het Slowaaks is geen kleur gebruikt, maar een beeld van een korf. Men kan dus zeggen, dat het hier wel om een semantische equivalentie gaat.

4.4 Niet-fraseologische equivalentie

Als een vaste verbinding in één taal een equivalent in een andere taal heeft die alleen uit een woord bestaat, kan men over niet fraseologische equivalentie praten. Het equivalent dat alleen uit één woord of lexem bestaan, heeft Földes "Einwortlexem" genoemd.¹⁰ Deze lexemen behoren niet tot de fraseologismen volgens de definitie van vaste verbindingen die zegt dat de fraseologismen minimaal uit twee woorden moeten bestaan.

In het Nederlandse idioom *de rode partijen/troepen* kan men dit verschijnsel heel goed zien. Aan de Slowaakse kant is het *červení* (=de rode). Het symboliseert hetzelfde, namelijk communistische of socialistische partijen, maar de Nederlandse variant is volgens de fraseologische definitie wel een vaste verbinding. De Slowaakse uitdrukking echter is niet als een vaste verbinding beschouwd omdat het alleen maar een woord of beter een bijvoeglijk naamwoord is, dat in een figuurlijk betekenis wordt gebruikt.

⁸ Tot deze groep reken ik om praktische redenen ook vaste verbindingen, die een fraseologisch equivalent in het Slowaaks hebben, dat maar tegenwoordig ook een volledig of gedeeltelijk equivalent is voor een ander Nederlandse idioom. (bv. over de rooie gaan – vyskočit' z kože – uit vel sprengen)

⁹ Er is nog een andere Nederlandse uitdrukking met dezelfde betekenis bekend, namelijk *een blauwtje lopen*

¹⁰ Földes, *Deutsche Phraseologie kontrastiv* (1996), p. 125

4.5 Nul-equivalentie

Földes beschrijft de nul-equivalentie ook als een perifrastisch type van de equivalentie en definieert deze variant als een verschijnsel, waarbij er geen vaste verbinding in de tweede taal tot een idioom in de eerste taal te vinden is die ermee lexicaal of semantisch overeenkomt.¹¹ Het gaat dus om geval, wanneer er “geen equivalent met hetzelfde fraseologische karakter bestaat”.¹² De mogelijkheden hoe zulke fraseologismen te vertalen zijn dan door een omschrijving, en een weergave of uitleg van de letterlijke betekenis.

Dit effect kan men mooi zien aan het paar dat tot de groep van rode kleur behoort, namelijk *uit de rooie pan leven*, wat betekent: leven van de steun. In het Slowaaks kan men dat alleen vertalen als *žiť na podpore* (=leven van de financiële steun), omdat er geen fraseologisch equivalent voor is. Deze Slowaakse woordgroep is alleen een uitleg of beschrijving van de betekenis van het Nederlandse idioom en is niet idiomatisch.

Er zijn ook gevallen, waar ik geen equivalent heb gevonden. Deze vaste verbindingen zijn in de bijlage alleen zonder een equivalent opgenomen.

4.6 Pseudo-equivalentie

Het laatste type van equivalentie volgens Földes is de pseudo-equivalentie. Pseudo-equivalenten worden vaak ook “valse vrienden” genoemd. Het gaat meestal om vaste verbindingen, die in een andere taal een letterlijk equivalent hebben, maar dit equivalent heeft een andere of niet-fraseologisch betekenis. In deze specifieke groep staan paren die lexicaal gelijk zijn, maar waarvan de betekenis volledig anders is.

Het idioom *de witte muizen* is heel mooi voorbeeld ervoor. In het Nederlands betekent deze woordverbinding de rijkspolitie die in witte Porsches rijdt. De Slowaakse uitdrukking *biele myši* is een letterlijk equivalent tot de Nederlandse vaste verbinding. Het bestaat uit een bijvoeglijk naamwoord, die de witte kleur betekent en ook uit een zelfstandig naamwoord van betekenis van een klein dier. (Het lidwoord veronachtzaam ik omdat de Slowaakse taal geen lidwoorden kent.) In de Slowaakse taal is de betekenis echter volledig anders en helemaal niet fraseologisch. De uitdrukking betekent letterlijk: kleine witte dieren of knaagdieren die men muizen noemt. Anders dan bij de Nederlandse uitdrukking verwijst deze helemaal niet naar een figuurlijke betekenis. Hoewel het onderwerp van mijn onderzoek de Nederlandse en Slowaakse vaste verbindingen zijn, laat ik mij nog een voorbeeld van Tsjechië gebruiken, namelijk *vidět*

¹¹ Földes, *Deutsche Phraseologie kontrastiv* (1996), p. 126

¹² Málková, *Nederlandse fraseologie in vergelijking met Tsjechische en Duitse fraseologie. Neerlandica Wratislaviensia* (2003), p. 147

bilé myši (=de witte muizen zien). In de Tsjechië wordt iets gezegd over iemand die heel veel alcohol gedronken heeft en er dronken van is geworden.

5 Vergelijking van vaste verbindingen

In dit hoofdstuk concentreer ik me op de praktische vergelijking van de Nederlandse vaste verbindingen en hun Slowaakse equivalenten. Ik heb de fraseologismen in groepen verdeeld op basis van het type van de equivalentie en deze groepen heb ik verder naar kleur gesorteerd. In dit hoofdstuk beschrijf ik ter illustratie alleen een paar fraseologismen van elke kleur en elke type van equivalentie.¹ De vaste verbindingen die ik heb bestudeerd, heb ik uit het *Groot woordenboek van de Nederlandse taal* (elektronische versie) geëxcerpeerd. In totaal² ging het ongeveer om 160 vaste verbindingen.³ De betekenissen van de woordverbindingen komen ook uit het bovengenoemde woordenboek. De Slowaakse equivalenten van de Nederlandse vaste verbindingen heb ik in verschillende Slowaakse online-woordenboeken opgezocht. De verwijzingen naar deze woordenboeken zijn aangegeven in de bibliografie aan het eind van deze bachelorscriptie. Bij de controle van de frequentie van de equivalenten heb ik met het *Slowaakse nationale corpus* (Slovenský národný korpus) gewerkt. Wat de formele kant van dit deel betreft, zijn de Nederlandse vaste verbindingen altijd dik geschreven, de Slowaakse uitdrukkingen zijn cursief aangeduid en tussen aanhalingstekens staat de betekenis.

5.1 Volledige equivalentie

Wit

witte plekken op de landkaart

“niet-ingevulde gedeelten voor nog onbekend, niet geëxploreerd gebied”

biele miesta na mape

Bij dit fraseologische paar kan men de volledige equivalentie goed zien. In de Nederlandse verbinding is er een bijvoeglijk naamwoord van kleur ‘witte’, zelfstandig naamwoord in meervoud ‘plekken’, voorzetsel ‘op’ en nog een zelfstandig naamwoord ‘landkaart’. De Slowaakse vaste verbinding bevat hetzelfde woordmateriaal. Er is daar een bijvoeglijk naamwoord van de witte kleur ‘biele’, het zelfstandig naamwoord voor de plek in meervoud ‘miesta’, verder het voorzetsel ‘na’ en ook het zelfstandig naamwoord voor de landkaart in de toepasbare naamval ‘mape’. In dit geval is het lidwoord in de Nederlandse uitdrukking niet van groot belang omdat de Slowaakse taal

¹ Zie *Bijlage 1* en *Bijlage 2* aan het eind van de bachelorscriptie.

² Ik heb de spreekwoorden weggelaten, omdat ze tot een speciale groep van idiomen behoren.

³ Zie *Bijlage 1* en *Bijlage 2* aan het eind van de bachelorscriptie.

geen lidwoorden kent. Beide vaste verbindingen zijn dus semantisch en ook lexicaal gelijk.

een witte raaf

“iets zeer zeldzaams”

biela vrana

Hier zijn twee vaste verbindingen te zien die overeenkomstig zijn. Aan de Nederlandse kant is het *een witte raaf* en de volledige Slowaakse equivalent ervoor is *biela vrana*. In de eerste uitdrukking staat een onbepaald lidwoord ‘een’, verder een kleurwoord ‘witte’ en een zelfstandig naamwoord ‘raaf’. In de Slowaakse taal kan men hetzelfde elementen vinden, namelijk een bijvoeglijk naamwoord ‘biela’ en het substantief ‘vrana’. Men kan zeggen dat deze twee vaste verbindingen volledig overeenkomen hoewel het tweede geen onbepaald lidwoord bevat. Zoals ik hierboven al heb vermeld, kent de Slowaakse taal geen lidwoorden. Wat de semantiek aangaat, gaat hier ook om volledige overeenkomst.

de prins op het witte paard

“de ideale onbereikbare geliefde, de prins op de witte paard staat voor de ideale man, de gedroomde geliefde op wie vrouwen wachten, maar die in werkelijkheid niet bestaat”⁴

princ na bielom koni

Dit paar van één Nederlandse en één Slowaakse uitdrukking komt ook volledig overeen. Zowel in de vorm als in de betekenis. Als ik van de Nederlandse woordverbinding de lidwoorden aftrekt die in het Slowaakse idioom geen plaats vinden, bevatten beide woordverbindingen 4 componenten. Eerste component is een substantief, aan de Nederlandse kant ‘prins’ en aan de Slowaakse kant ‘princ’. Verder kan men daar een voorzetsel vinden, namelijk ‘op’ in de Nederlandse vaste verbinding en ‘na’ in de Slowaakse woordverbinding. Het derde element is een bijvoeglijk naamwoord van de kleur. In het Nederlands is het ‘witte’ en in het Slowaaks staat ‘bielom’. De basisvorm van de witte kleur in het Slowaaks is ‘biely’, maar in dit geval is de vorm aangepast naar de casus en bevat de uitgang ‘-om’. De laatste component is een zelfstandig naamwoord ‘paard’ waarvoor een Slowaakse equivalent is ‘kôň’. Dit woord is ook aan de naamval aangepast. In de Slowaakse uitdrukking staat dus het woord ‘koni’.

Zwart

zwart op wit

“op schrift, als bewijsstuk”

čierne na bielom

⁴ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p.679

Dit paar is een geval van volledige equivalentie, wat de vorm en ook de semantiek betreft. In beide uitdrukkingen is het gelijke woordmateriaal te vinden. De Nederlandse uitdrukking bevat twee kleurelementen, namelijk ‘zwart’ en ‘wit’ en ook één voorzetsel ‘op’. Dit geldt ook aan de Slowaakse kant, want in de Slowaakse uitdrukking kan men ook drie woorden vinden. Er is daar een voorzetsel ‘na’, en twee woorden van kleuren ‘čierne’ en ‘bielom’. Er is alleen een piepklein verschil in deze twee equivalenten, namelijk dat in het Nederlands zijn de kleurwoorden in de basisvorm en in de Slowaakse uitdrukking staan ze een beetje grammatisch gemodificeerd. De basisvormen van hen zijn ‘čierny’ en ‘biely’. Doordat de Slowaakse taal meer van morfologische uitgangen gebruikt dan het Nederlands, hebben deze basisvormen een andere vorm die aan het geslacht en de grammaticale naamval aangepast is.

het zwarte schaap⁵

“iemand binnen een groep, die niet deugt in de ogen van de rest”

čierna ovca

Voor iemand die een buitenbeentje van een groep is heeft de Nederlandse maar ook de Slowaakse taal een mooi uitdrukking *het zwarte schaap*. Deze uitdrukkingen in beide talen hebben dezelfde vorm en gelijke betekenis. De Slowaakse uitdrukking heeft bevat geen lidwoord, maar de andere componenten zijn gelijk. In beide idiomen vinden we een woord van de zwarte kleur ‘zwarte’ en ‘čierna’ en ook een zelfstandig naamwoord dat een dier vertegenwoordigt, namelijk ‘schaap’ in het Nederland en ‘ovca’ in het Slowaaks. Deze equivalenten kan men dus gerust in de groep van volledige equivalentie plaatsen.

zwarte goud

“steenkool”

čierne zlato

In het Nederlands zijn er twee vaste verbindingen in de zin van steenkool bekend, namelijk *zwarte diamant* en *zwarte goud*, Vermeldenswaard is, dat er in het Slowaaks slechts één uitdrukking hiervoor is te vinden en dat is een equivalent voor de Nederlandse woordverbinding *zwarte goud*. Het equivalent is *čierne zlato*, maar deze vaste verbinding is een goed voorbeeld voor volledige equivalentie, omdat de equivalenten zich in geen enkel element onderscheiden. Wat de semantiek betreft, is in het Slowaaks mogelijk, nog een betekenis er aan toe te kennen. In Slowakije gebruikt men de verbinding *zwarte goud* ook om aardolie uit te drukken.⁶

⁵ Vaak gebruikt als “het zwarte schaap in de familie” als benoeming voor iemand, die andere gewoonten of een andere levenswijze heeft of zich anders gedraagt dan de overige leden van de familie.

⁶ Indien dit Slowaakse vaste verbinding in de context in de tweede betekenis zou gebruikt worden, ging het niet meer om de semantische equivalentie, maar om de pseudo-equivalentie.

de zwarte markt, zwarte handel

“verboden handel in goederen waarvan het verhandelen aan beperkingen (vooral distributie) onderhevig is”

čierny trh

In dit geval kan men ook twee Nederlandse uitdrukkingen vinden, die hetzelfde betekenis hebben, namelijk *de zwarte markt* en *zwarte handel*, maar aan de Slowaakse taal is alleen het equivalent voor het eerste idioom te vinden, en wel *čierny trh*. In beide equivalenten kunnen we een bijvoeglijk naamwoord en een substantief vinden. Het substantief in de Nederlandse woordverbinding is ‘markt’ en in de Slowaakse is het ‘trh’. Het bijvoeglijke naamwoord staat voor de zwarte kleur, die iets illegaals betekent. Uit oogpunt van de semantiek blijft de betekenis in beide talen gelijk. Dus in dit geval gaat het ook om een mooi voorbeeld van volledige equivalentie.

Grijs

een grijze dag

“een nevelachtige dag”

sivý deň

Het Nederlandse idioom *een grijze dag* heeft in de Slowaakse taal een mooi equivalent *sivý deň*. Beide uitdrukkingen duiden een mistige dag aan, de semantiek is dus gelijk. Zoals men kan zien, heeft de Nederlandse vaste verbinding dezelfde vorm als de Slowaakse woordverbinding. In beide idiomen vindt men een substantief, dat de dag uitdrukt, namelijk ‘dag’ in het Nederlands en ‘deň’ in het Slowaaks. Verder bevatten deze uitdrukkingen ook hetzelfde kleurwoord. Aan de Nederlandse kant is het ‘grijze’ en aan de Slowaakse kant gaat het om het woord ‘sivý’. Op basis van bovenstaande overeenkomsten kunnen deze twee idiomen als volledige equivalenten beschouwd worden.

de grijze middelmaat⁷

“een mens, een groep van mensen die niets bijzonders doet of betekent”

šedý priemer

Als een Nederlander over *de grijze middelmaat* spreekt, denkt hij meestal aan iemand, van wie is niet veel te horen, omdat hij helemaal niet van een drom uitsteekt. Deze uitdrukking is ook vaak gebruikt voor kleurloze zaken. Dit idioom heeft een Slowaakse equivalent met hetzelfde betekenis, namelijk *šedý priemer*. Deze uitdrukkingen worden tot de groep van volledige equivalentie gerekend want ze bevatten het gelijke woordmateriaal. In de Slowaakse uitdrukking is hetzelfde bijvoeglijk naamwoord van de grijze kleur te vinden en er staat daar ook het semantisch

⁷ In het Nederlands is ook de uitdrukking *de grauwe middelmaat* bekend.

gelijk zelfstandig naamwoord dat het gemiddelde uitdrukt. Het kleurwoord in de Nederlandse vaste verbinding is ‘grijze’, het substantief is ‘middelmaat’. In de Slowaakse uitdrukking staat het woord ‘šedý’ en het substantief ‘priemer’.

Rood

een rode draad

“steeds terugkerend motief”

červená nit’

Voor deze Nederlandse vaste verbinding is er in het Slowaak een mooi volledig equivalent, namelijk *červená nit’*. Deze twee uitdrukkingen zijn semantisch gelijk en wat de vorm betreft bevatten ze ook gelijke elementen. In beide uitdrukkingen vinden we een bijvoeglijk naamwoord van rode kleur, in het Nederlands ‘rode’ en in het Slowaaks ‘červená’. Verder vertegenwoordigt de Slowaakse woord ‘nit’ het Nederlandse substantief ‘draad’.

als een rode lap op een stier werken⁸

“een zeer agressieve, woedende reactie veroorzaken, woedend maken”

pôsobit’ ako červené plátno na býka

Voor iets dat een agressieve reactie van iemand veroorzaakt, zijn er treffende uitdrukkingen in de Nederlandse en ook in de Slowaakse taal te vinden. In deze situatie zegt men, dat het *werkt als een rode lap op een stier*. In het Nederlands vinden we 6 basiselementen die de vaste verbinding vormen, namelijk één voegwoord van vergelijking ‘als’, één kleurwoord ‘rode’, één zelfstandig naamwoord ‘lap’, een voorzetsel ‘op’, een zelfstandig naamwoord ‘stier’ en één werkwoord ‘werken’. In de Slowaakse uitdrukking vinden we dezelfde elementen: het werkwoord ‘pôsobit’’, het voegwoord ‘ako’, het voorzetsel ‘na’, het bijvoeglijk naamwoord ‘červené’ en twee substantieven ‘plátno’ en ‘býka’⁹. Op basis van bovenstaande kan men dit idioom in de groep van volledige equivalentie inbedden, ondanks het feit dat de woordvolgorde een beetje verschillend is.

Blauw

blauw bloed hebben

“van adel zijn”

mat’ modrú krv

⁸ Deze uitdrukking gebruikt men in de context vaak als volgt: *dat werkt als een rode lap op een stier*.

⁹ De basisvorm van het zelfstandig naamwoord is ‘býk’.

Dit paar van vaste verbindingen is een mooi voorbeeld voor volledige equivalentie, omdat ze volledig gelijke vorm hebben en de betekenis van beide equivalenten komt overeen. Zowel de Nederlandse als de Slowaakse uitdrukking bevatten 3 componenten, namelijk één woord van kleur ‘blauw’ of ‘modrú’,¹⁰ verder één werkwoord ‘hebben’ of ‘mat’ en één substantief ‘bloed’ of ‘krv’.

blauwe zone

“stadsgebied waar niet vrij geparkeerd mag worden maar een parkeerschijf gebruikt moet worden”

modrá zóna

Voor een stadsgebied waar niet zonder een parkeerschijf geparkeerd mag worden is er een Nederlandse uitdrukking *blauwe zone*. Dezelfde uitdrukking *modrá zóna* is ook op Slowakije gebruikt. Deze twee equivalenten zijn semantisch volledig gelijk en bevatten gelijke elementen, namelijk een bijvoeglijk naamwoord van kleur ‘blauwe’ is in het Slowaaks ‘modrá’ en het substantief ‘zone’ is in het Slowaaks als ‘zóna’ vertaald. De Slowaakse uitdrukking komt men niet vaak tegen omdat in Slowakije in kleinere steden meestal geen blauwe zones te zien zijn.

de blauwe boorden

“de arbeiders”

modré goliere

De Nederlandse uitdrukking *de blauw boorden* dient als een benaming voor de arbeiders, net zoals de Slowaakse equivalent *modré goliere*. De semantiek is gelijk dus. Beide uitdrukkingen gebruiken verder een gelijk woordmateriaal. Het Nederlandse zelfstandig naamwoord in meervoud ‘boorden’ is als ‘goliere’¹¹ vertaald en het bijvoeglijk naamwoord ‘blauwe’ is in de Slowaakse taal ‘modré’¹².

Groen

groene weduwe

“gehuwde vrouw die zich na een aantal huwelijksjaren gefrustreerd voelt omdat zij geen taak in de maatschappij meer kan krijgen – gehuwde, niet-werkende vrouw die in een slaapstad woont en overdag veel alleen is”

zelená vdova

¹⁰ De basisvorm van het Slowaakse bijvoeglijke naamwoord is ‘modrý’. In dit geval is het op de naamval accusatief en het vrouwelijke geslacht aangepast.

¹¹ Het enkelvoud is ‘golier’.

¹² De basisvorm van blauwe kleur in het Slowaaks is ‘modrá’, maar in dit geval is het op het meervoud aangepast.

De uitdrukking *groene weduwe* is een mooi vertegenwoordiger van de groene kleur in deze groep. Voor dit idioom heeft de Slowaakse taal een exact equivalent, namelijk *zelená vdova*. Deze Nederlandse vaste verbinding bevat dezelfde elementen als de woordverbinding in de Slowaakse taal. In de Nederlandse uitdrukking is een bijvoeglijk naamwoord ‘groene’ en een zelfstandig naamwoord ‘weduwe’ te vinden. Beide deze componenten staan ook in de Slowaakse vaste verbinding, het bijvoeglijk naamwoord is ‘zelená’¹³ en het substantief is ‘vdova’. Doordat deze idiomen gelijke vorm en betekenis hebben, heb ik ze in de groep van volledige equivalentie geplaatst.

groene golf

“een reeks van achtereenvolgens op groen springende verkeerslichten, die zo op elkaar zijn afgestemd dat het verkeer, bij het aanhouden van een bepaalde snelheid op een bepaald traject niet hoeft te stoppen”

zelená vlna

De Nederlandse en de Slowaakse taal kennen beide de benaming voor veel op elkaar volgende groene verkeerslichten. De Nederlandse benaming is *groene golf* en de Slowaakse equivalent ervoor is *zelená vlna*. Aan deze twee equivalenten kan men goed zien, dat ze een gelijke vorm hebben. In het Nederlands kan men het kleurwoord ‘groene’ en in het Slowaaks het kleurwoord ‘zelená’ vinden. De semantiek is ook gelijk en daarom behoren deze equivalenten in deze groep.

een groene partij

“die de zorg voor het leefmilieu centraal stelt”

zelená strana

Partijen die zich zorgen maken over het milieu, vind je in alle landen en daarom is het niet moeilijk in de Slowaakse taal een volledig equivalent voor de Nederlandse uitdrukking *een groene partij* te vinden. Het equivalent is *zelená strana*. Hoewel het in het Slowaaks zonder lidwoord staat, kan men zeggen dat het om een volledig equivalent gaat, omdat het woordmateriaal en de semantiek van beide uitdrukkingen gelijk is. In de Nederlandse vaste verbinding staat een kleurwoord ‘groene’ en een zelfstandig naamwoord ‘partij’. Aan de Slowaakse kant is het kleurwoord ‘zelená’ en het substantief ‘strana’ te vinden.

Geel

het gele gevaar

“het Mongoolse ras, beschouwd als bedreiging voor de Europese wereld”

žlté nebezpečnstvo

¹³ De basisvorm van het kleurwoord groen in het Slowaaks is ‘zelený’. In dit geval is het morfologisch met de uitgang ‘-á’ aan het vrouwelijke geslacht van het substantief aangepast.

Voor de Nederlandse uitdrukking *het gele gevaar* die de tendens van de uitbreiding van het Mongoolse ras in Europa beschrijft, is in het Slowaaks een volledig equivalent te vinden, namelijk *žlté nebezpečnstvo*. Deze Slowaakse uitdrukking bevat dezelfde elementen, die ook het Nederlandse idioom vormen, en wel een bijvoeglijk naamwoord van gele kleur ‘žlté’¹⁴ en een substantief ‘nebezpečnstvo’. Aan de Nederlandse kant zijn dat woorden ‘gele’ en ‘gevaar’.

gele kaart

“teken van formele bestraffing, getoond aan voetballers of andere sporters die een ernstige overtreding van de regels begaan hebben”

žltá karta

De *gele kaart* is in de Nederlandse taal een teken van formele bestraffing bij een sport. In Slowakije is er mogelijk een equivalente uitdrukking *žltá karta* te vinden. Deze twee equivalenten hebben volledig gelijke vorm en de bedoeling is ook gelijk. Daarom kan men zeggen dat het om volledige equivalenten gaat. Beide woordverbindingen zijn samengesteld uit twee woorden, het eerste woord is een bijvoeglijk naamwoord en het tweede woord is een substantief. Aan de Nederlandse kant gaat het om ‘gele’ en ‘kaart’ en in de Slowaakse uitdrukking staan ‘žltá’¹⁵ en ‘karta’.

5.2 Gedeeltelijke equivalentie

Wit

Witte Donderdag

“donderdag voor Pasen - zo genoemd omdat de boetelingen, in het wit gekleed, weer verzoend in de gemeenschap konden terugkeren, waarbij de priestergewaden wit zijn in tegenstelling tot het paars van de boetetijd”

zelený štvrtok

Deze groep begint al een beetje interessanter te worden dan de groep van de volledige equivalentie, omdat er meer verschillen in de uitdrukkingen te vinden zijn, zoals in het geval van het paar *Witte Donderdag* en *zelený štvrtok* (= groene Donderdag). De betekenis van deze equivalenten is gelijk. Het gaat om de donderdag voor Pasen. Deze uitdrukking is in beide talen te vinden, maar elke taal gebruikt een andere kleur. In de Nederlandse uitdrukking gaat het om wit en in het Slowaaks is het groen. Terwijl de kleur van de Nederlandse vaste verbinding uit het witte kleding van de boetelingen komt, is het in het Slowaaks anders. De volksbenaming met groene kleur

¹⁴ De basisvorm van het woord is ‘žltý’. In dit geval is het met de uitgang ‘-é’ aan het onzijdige woord ‘nebezpečnstvo’ aangepast.

¹⁵ De basisvorm is ‘žltý’, maar bij deze uitdrukking haat het om vrouwelijke geslacht.

heeft haar oorsprong in Germaanse liturgische terminologie en is afgeleid van het woord “greinen”¹⁶, wat “jammeren” betekende.¹⁷

Zwart

in de zwarte cijfers staan, zitten

“een positieve balans vertonen”

byť v čiernych číslach

Op dit paar kan men de gedeeltelijke equivalentie goed zien, want in beide talen is de vaste verbinding te vinden, die eenzelfde betekenis heeft en bijna gelijke lexicale eenheden bevat. Als we naar het Nederlandse idioom *in de zwarte cijfers staan* kijken, zien we een voorzetsel ‘in’, een bijvoeglijk naamwoord van kleur ‘zwarte’ en een substantief in meervoud ‘cijfers’ met het lidwoord ‘de’. Dezelfde componenten behalve het lidwoord kunnen we ook in het Slowaakse equivalent vinden, namelijk het voorzetsel ‘v’, het bijvoeglijk naamwoord ‘čiernych’ dat op het zelfstandig naamwoord in meervoud ‘čísloch’ is aangepast. Het verschil zit in het werkwoord. In het Nederlands zegt men ‘staan’ of ‘zitten’, maar in Slowakije is de verbinding met het werkwoord ‘byť’ (=zijn) gebruikt. Een ander verschil ligt in de woordvolgorde. De infinitief in het Nederlands staat aan het einde van de verbinding, maar in het Slowaaks aan het begin.

zwart geld

“inkomsten uit illegale handel”¹⁸

špinavé peniaze

In het geval van geld, die uit illegale handel komt, is er een fraaie Nederlandse uitdrukking *zwart geld*. In Slowakije is de vaste verbinding *špinavé peniaze* (=vuil geld). Hier is mooi te zien dat het woord ‘zwart’ in het Slowaaks door een andere bijvoeglijk naamwoord ‘špinavý’ (=vuil) wordt vervangen, dat aan het Slowaakse substantief in meervoud ‘peniaze’ is aangepast.¹⁹ Dat is het bewijs, waarom men over gedeeltelijke equivalentie kan praten. De vaste verbinding *zwart geld* kan ook in de context als *zwart geld witwassen* (=prat’ špinavé peniaze) staan, wat betekent: “het illegaal geld legaal maken door het kopen van onroerend goed”.²⁰

¹⁶ De originele Germaanse benoeming is “Greindonnerstag”.

¹⁷ *Zelený štvrtok - deň sviatosti kňazstva, eucharistie a lásky*. [online]. : blumental.sk [gecit. 18/03/2016] Beschikbaar op het internet: <http://www.blumental.sk/casopis/rok_2004/4-2004/cl04.htm>.

¹⁸ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p.230

¹⁹ Daarom staat in de uitdrukking geen basisvorm ‘špinavý’, maar er staat de variant ‘špinavé’.

²⁰ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p.230

een zwarte bladzijde in de geschiedenis

“een droevige, rampzalige periode”

čierna kapitola histórie

Om een droevige periode in de geschiedenis uit te drukken hebben de Nederlanders een treffende vaste verbinding die de zwarte kleur bevat, namelijk *een zwarte bladzijde in de geschiedenis*. Als we het met de Slowaakse uitdrukking *čierna kapitola histórie* (= een zwart hoofdstuk in de geschiedenis) vergelijken zien we, dat deze twee equivalenten niet volledig gelijk zijn. Het is duidelijk te zien dat in de Slowaakse uitdrukking een ander woord in plaats van ‘bladzijde’ staat. Het is het woord ‘kapitola’ (=hoofdstuk). Daarom gaat het niet om het volledige equivalent maar alleen om het gedeeltelijke. In de Slowaakse woordverbinding ontbreekt verder het voorzetsel. De semantiek en de overige componenten van de vaste verbinding behalve de lidwoorden blijven gelijk.

Grijs

Bij deze kleur zijn er geen idiomen met dit type van equivalentie te vinden.

Rood

met de rode letter in de almanak staan

“ontstaan door de gewoonte om in een almanak de heilige dagen met een rode letter te markeren – als een heilige vereerd worden – hooggewaardeerd worden, zeer bijzonder gevonden worden”

byť zapísané/vpísané červeným písmom v kalendári

Bij dit paar van idiomen zien we mooi, waarom het in deze groep is geplaatst. De beeldspraak en de semantiek zijn gelijk, maar ze zijn een beetje anders uitgedrukt. Terwijl in de Nederlandse verbinding het woord ‘letter’ staat, is in het Slowaakse equivalent het zelfstandig naamwoord ‘písmom’²¹ (=schrift) te vinden. Datzelfde geldt ook bij het woord ‘almanak’. In de Slowaakse uitdrukking is het door het substantief ‘kalendári’²² (=kalender) vertegenwoordigd. In de Slowaakse uitdrukking vindt men verder een bijvoeglijk naamwoord ‘zapísaný’ (=ingeschreven) of ‘vpísaný’ (=geschreven), dat in de Nederlandse vaste verbinding niet voorkomt. Wat het werkwoord betreft, is het Nederlandse woord ‘staan’ door Slowaakse ‘byť’ (=zijn) vervangen.

²¹ De basisvorm van het woord is ‘písmo’.

²² De basisvorm is ‘kalendár’. In de vaste verbinding is dit substantief aan een naamval locatief aangepast.

rood worden tot in het haar

“heel erg blozen”

očervenieť až po uši

Deze twee equivalenten zijn een specifiek geval van de gedeeltelijke equivalentie want het lijkt op eerste blijk alsof ze een andere beeldspraak gebruiken, wat niet waar is, want in het Slowaakse equivalent is alleen een ander lichaamsdeel gebruikt dan in de Nederlandse uitdrukking. Terwijl in de Nederlandse uitdrukking het gaat om het ‘haar’, staat in de Slowaakse taal het woord ‘uši’²³ (=oren). De Nederlandse vertaling van het Slowaakse equivalent is dus *rood worden tot oren toe*.

Blauw

iemand bont en blauw slaan

“hem afranselen”

zmlátiť niekoho do modra

Dit paar is het enige voorbeeld voor blauwe kleur dat tot de groep van gedeeltelijke equivalentie behoort. Hier kan men goed zien dat de Slowaakse uitdrukking *zmlátiť niekoho do modra* (=iemand tot blauw slaan) een beetje verschillend is dan de Nederlandse. In de Nederlandse uitdrukking is geen voorzetsel te vinden, in de Slowaakse echter wel, namelijk ‘do’. Aan de andere kant in de Nederlandse vaste verbinding staat een extra voegwoord ‘en’ en nog een bijvoeglijk naamwoord ‘bont’, die in het Slowaakse equivalent niet te vinden zijn. Wat de semantiek betreft, blijft de betekenis van beide uitdrukkingen gelijk.

Groen

groen en geel worden van nijd

“zeer afgunstig worden”

ozelenieť od závisti

De Nederlandse vaste verbinding *groen en geel worden van nijd* heeft in de Slowaakse taal een heel fraai equivalent, namelijk *ozelenieť od závisti* (= groen worden van nijd). Deze idiomen behoren tot de groep van gedeeltelijke equivalentie, omdat hun vorm in vergelijking met hun semantiek niet gelijk is. De Slowaakse uitdrukking gebruikt alleen de groene kleur om de nijd uit te drukken, terwijl in de Nederlandse fraseologismus nog een extra kleur geel staat. Verder is een verschil doordat de Nederlandse taal twee woorden gebruikt om een verandering van kleur uit te drukken, terwijl de Slowaakse taal slechts één woord daarvoor nodig heeft. In het Nederlands zegt men “groen worden” en in het Slowaaks alleen “ozelenieť”.

²³ Hier is de basisvorm ‘ucho’ in het meervoud gezet.

het groene licht (of groen licht) geven

“het teken geven dat iets onbelemmerd kan gebeuren; toestemming geven”

dat' zelenú

Bij dit paar van fraseologismen is het verschil in de vorm heel duidelijk te zien. Als iemand een toestemming voor iets geeft, zegt men in het Nederlands dat hij *het groene licht gaf*. In het Slowaaks echter noemt men dat *dat' zelenú* (=groen geven). De Slowaakse uitdrukking mist het woord ‘licht’ dus en daarom gaat het om een gedeeltelijke equivalentie.

Geel

gele koorts

“een vooral in Midden-Amerika heersende besmettelijke ziekte die met braken en geelzucht gepaard gaat”

žltá zimnica

Voor deze uitdrukking is in het Slowaaks een mooi equivalent *žltá zimnica* (=gele rillingen) te vinden dat alleen niet het volledig gelijke woordmateriaal gebruikt als de Nederlandse vaste verbinding *gele koorts*. In plaats van het woord ‘koorts’ staat in het Slowaakse equivalent het woord ‘zimnica’ (=rillingen); de semantiek blijft echter gelijk en dat is de reden waarom deze uitdrukking in de groep van gedeeltelijke equivalentie thuishoort.

5.3 Semantische equivalentie

Wit

wit om de neus worden

“angstig, bang worden, schrikken”

expressief: pustit' do nohavic

In deze equivalenten is er mogelijk een groot verschil in de beeldspraak te herkennen. De eerste woordverbinding herinnert aan iemand die vaak bang voor iets is en wiens gezicht helemaal wit van schrik wordt. Het equivalent aan de Slowaakse kant kan men vertalen als *het in de broek doen*²⁴, maar deze Slowaakse uitdrukking is heel expressief. Er is duidelijk te zien dat deze woordverbinding een heel ander beeld gebruikt. Bij het zoeken naar een Slowaakse equivalent bijvoorbeeld voor deze Nederlandse vaste verbinding, is de context heel belangrijk want in een andere situatie zou het mogelijk kunnen zijn, een andere Slowaakse vaste verbinding te gebruiken, bv.

²⁴ Ook in het Nederlands bestaat de uitdrukking *het in zijn broek doen van angst*.

mat' zajačie srdce (een hazenhart hebben). Het is algemeen bekend dat de hazen heel angstige dieren zijn; daarom is ook dit beeld gebruikt om een angstige mens te beschrijven. Deze uitdrukking wordt in Slowakije niet zo vaak gebruikt, want de Slowaakse taal kent meer uitdrukkingen voor angstige mensen en voor het schrikken. Er zijn bekend nog fraseologismen zoals *mat' srdce v gatiach* (=het hart in de broek hebben) of *mat' malú dušičku* (=een klein zieltje hebben). Aan deze voorbeelden kan men goed zien, dat in de Slowaakse equivalenten geen kleurelement wordt gebruikt.

veel wit in de ogen hebben

“een kwaadaardig karakter hebben of woest van aard zijn”

mat' horúcu hlavu

Dit paar equivalenten is ook heel interessant omdat terwijl in de Nederlandse uitdrukking de witte kleur is gebruikt, in het Slowaakse idioom geen kleur ter beschikking staat. De vertaling van de Slowaakse woordverbinding in de Nederlandse taal is: een *heet hoofd hebben*²⁵. In deze uitdrukking is de beeldspraak heel duidelijk. Als men zich ergert, wordt het gezicht vaak knalrood en men voelt iets, wat op warmte lijkt. In de tekenfilms of sprookjes kan men het ook vaak zien. Het hoofd van de figuur die zich boos voelt of zich over iets ergert, wordt vaak rood ; de stoom komt bij wijze van spreken uit zijn oren.

iemand in het wit van de ogen kijken²⁶

“strak aankijken”

visiet' na niekom očami

Bij deze vaste verbinding kan men al op de eerste blik zien dat de equivalenten in het woordmateriaal heel anders zijn. In beide varianten kan men een element van ogen vinden, maar in de Slowaakse taal is dit element anders gebruikt dan in het Nederlands. Nederlanders gebruiken de verbinding *in het wit van de ogen kijken* alsof iemand strak in de ogen van iemand kijkt. Als men deze Nederlandse verbinding in het Slowaaks letterlijk vertaalt, ziet het volgens uit: *aan iemand met de ogen hangen*. De betekenis van het Nederlandse idioom is in de Slowaakse taal dus zonder een kleurelement uitgedrukt en het beeld is ook een beetje verschoven. Aan de Slowaakse kant associeert men het alsof iemand iemand anders lang aankijkt. In de Nederlandse verbinding zijn de ogen een object waarin men kijkt, terwijl aan de Slowaakse kant zijn de ogen een orgaan waarmee men kijkt.

²⁵ In het Nederlands is de term “heethoofd” bekend, dat betekent iemand die zich snel over of voor iets warm of woedend maakt.

²⁶ Deze uitdrukking is een leenvertaling van het Frans “regarder quelqu'un dans le blanc des yeux”.

Zwart

zwart van de honger of van magerheid zien

“uitgeteerd en mager er uitzien”²⁷

byť kost’ a koža

Dit idiomatische paar is een mooi voorbeeld voor het semantische type van de equivalentie. De vaste verbinding in de Nederlandse taal gebruikt volledig ander woordmateriaal dan het Slowaakse equivalent, maar de semantiek is volkomen gelijk. De Nederlandse woordverbinding *zwart van de honger zien* is gebaseerd op het feit dat als iemand heel mager is, hij veel donkere schaduwplekken²⁸ bv. in zijn gezicht heeft en daarom zwart ziet. Aan de andere kant gebruikt de Slowaakse uitdrukking *byť kost’ a koža* (=vel en huid zijn)²⁹ een beeld van een mens die zo mager is, dat men onder zijn huid de botten kan zien, zoals de jukbeenderen of de ribben.

iemand zwart aankijken

“verstoord of onvriendelijk aankijken”

hl’adieť ako hrom do duba

In het Nederlands zegt men *iemand zwart aankijken*, als iemand verstoord of onvriendelijk naar iemand kijkt. Het Slowaakse equivalent voor deze vaste verbinding is *hl’adieť ako hrom do duba* (=als donder in een eik staren). Terwijl het Nederlandse idioom met de slechte kleur ‘zwart’ verbonden is, de Slowaakse taal gebruikt een heel andere beeld. Als iemand op Slowakije onvriendelijk op iemand kijkt, ziet het uit, alsof een donder in een eik sloeg. Ondanks de Nederlandse en de Slowaakse uitdrukkingen volledig andere vorm hebben, blijft de semantiek gelijk, daarom kunnen we deze vaste verbindingen in de groep van semantische equivalentie een plaats geven.

op zwart zaad zitten³⁰

“geen of heel weinig geld hebben”³¹

mať prázdne vrecká

Bij dit paar is de semantische equivalentie heel duidelijk te zien. Het lijkt alsof deze twee uitdrukkingen een heel andere betekenis hadden, maar de semantiek is wel

²⁷ Stoett, F. A. *Nederlandsche spreekwoorden, spreekwijzen, uitdrukkingen en gezegden*. Vierde druk Zutphen: W.J. Thieme & Cie, 1923-1925, Beschikbaar op het internet: <http://www.dbnl.org/tekst/stoe002nede01_01/stoe002nede01_01_2826.php>

²⁸ Boon en Geeraerts, *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. (2005) Elektronische versie, voorbeeldzin: zwart zien van de honger

²⁹ In het Nederlands is ook de uitdrukking *vel over been zijn* bekend, die dezelfde betekenis heeft en veel op de vorm van de Slowaakse uitdrukking lijkt.

³⁰ Ook *platzak zijn, blut zijn, geen cent op zak hebben* of *krap bij kas zitten*, in het Belgisch-Nederlands: *op droog zaad zitten*

³¹ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p. 1016

gelijk. Alleen de beeldspraak is volledig anders. De Nederlandse uitdrukking werd oorspronkelijk gebruikt voor “**vogels in een vogelkooi, wanneer ze uit zijn zaadbakje alle witte zaadjes gepikt hadden**”³², terwijl de Slowaakse uitdrukking *mať prázdne vrecká* (=lege zakken hebben) doet denken aan lege broek- of borstzakken, wanneer men geen geld meer daarin kan vinden.

Grijs

zich (over iets) geen grijze haren laten groeien

“er zich geen zorgen over maken, het zich niet aantrekken”

nerobit' si ťažkú hlavu (z niečoho)

Voor het idioom *zich geen grijze haren laten groeien* is een mooi Slowaakse equivalent, namelijk *nerobit' si ťažkú hlavu* (=zich geen zwaar hoofd maken). Bij deze uitdrukkingen is de semantiek gelijk, maar het beeldspraak is anders. Terwijl de Nederlandse uitdrukking praat over grijze haren, die als een symbool voor vermoeidheid van problemen en oudheid kan beschouwd zijn, vinden we in de Slowaakse woordverbinding geen vergelijkbaar element. In de Slowaakse uitdrukking gaat het echter om een hoofd dat zo vol van problemen zit, dat het er zwaar van wordt.

iets te grijs maken³³

“iets meer dan erg maken, overdrijven”

robit' z komára somára

Dezelfde semantiek als in de Nederlandse uitdrukking heeft in het Slowaaks een heel ander idioom. Dat, wat men in het Nederlands met behulp van grijze kleur zegt, zegt men in Slowaaks met behulp van vergelijking van iets kleins en iets groots. Aan de Slowaakse uitdrukking *robit' z komára somára* (=van een mug een ezel maken)³⁴ kan men dat zien. De mug is heel klein en de ezel in vergelijking met de mug is geel groot. Op de verbinding van deze twee dieren is het verschil goed te zien. En het is een mooi voorbeeld voor het overdrijven – een probleem is klein, maar iemand vindt het erger dan het in de werkelijkheid is.

³² Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p. 1016

³³ In de context is vaak gebruikt de uitdrukking: *maak het nou niet te grijs*.

³⁴ In het Nederlands met dezelfde betekenis is ook de vaste verbinding *van een mug een olifant maken* bekend, deze uitdrukking is bijna gelijk als de Slowaakse equivalent, alleen in plaats van ‘ezel’ is ‘olifant’ gebruikt.

Rood

de rode lantaarn dragen

“de laatste positie (in een klassement, peloton, rangorde) innemen”

byť na chvoste

Hier ziet men al op het eerste blik, dat deze twee equivalenten een heel andere beeldspraak gebruiken, terwijl de semantiek gelijk blijft. Voor de Nederlandse uitdrukking *de rode lantaarn dragen* staat in het Slowaaks een equivalent *byť na chvoste* (= aan de staart zitten). Volgens *Het woordenboek van de Nederlandse taal* is het beeld van de uitdrukking *de rode lantaarn* op „een rood licht aan de achterzijde van het laatste voertuig in een colonne“ gebaseerd en van de Slowaakse uitdrukking is duidelijk, dat als iemand aan de staart zit, hij aan het einde van een rij zit.

over de rooie gaan

“zich niet langer beheersen, in woede uitbarsten”

vyskočít' z kože

In dit geval is de semantiek van beide equivalenten gelijk, maar de beeldspraak is helemaal anders. Terwijl de Nederlandse uitdrukking in verband met woede de rode kleur gebruikt, kan men in de Slowaakse vaste verbinding geen kleurelement vinden. In de Slowaakse uitdrukking *vyskočít' z kože* (=uit zijn vel springen)³⁵ is een heel ander element te vinden, namelijk de menselijke huid.

Blauw

hij zal er zijn vingers niet blauw aan tellen

“hij zal er niet veel van hebben”

dokáže si to spočítat' na prstoch jednej ruky

Deze Nederlandse vaste verbinding kan in het Slowaaks letterlijk vertaald worden als volgt: *hij kan het op de vingers (van) een hand tellen*³⁶. Dit paar heb ik in de groep van semantische equivalentie geplaatst want de beelden zijn niet volledig gelijk, hoewel ze veel op elkaar lijken. In de Slowaakse uitdrukking is geen kleurwoord gebruikt, dus er ontbreekt het beeld dat met de blauwe kleur is verbonden. Een verder verschil is, dat in de Slowaakse uitdrukking is gespecificeerd, dat het om een hand gaat. Dat is in de Nederlandse uitdrukking niet te zien.

³⁵ De uitdrukking *uit zijn vel springen* is ook in het Nederlands gebruikt met dezelfde betekenis.

³⁶ Deze uitdrukking is ook in het Nederlands gebruikt als een lichtere variant: *iets is op de vingers van een hand te tellen*.

blauw liggen

“erg moeten lachen”

pukat' od smiechu

Bij deze twee equivalenten is de verschillende beeldspraak duidelijk te zien. De Nederlandse uitdrukking *blauw liggen* vertaalt in het Slowaaks als *pukat' od smiechu* (=spleeten van het lachen) doet denken dat iemand zich zo lacht dat hij op de grond ligt van het lachen. De Slowaakse vaste verbinding geeft het beeld aan dat iemand zo hard lacht, dat hij van het lachen bijna barst.

zich blauw of scheel (aan iets) betalen

“bijzonder veel voor iets betalen”

zaplatit' (za niečo) celý majetok

Dit paar hoort tot de groep van de semantische equivalentie omdat de Nederlandse uitdrukking *zich blauw aan iets betalen* een kleur gebruikt om de doel uit te drukken, terwijl het Slowaakse equivalent *zaplatit' za niečo celý majetok* (=voor iets de hele eigendom betalen) geeft aan, dat iets zo duur was, dat de mens, die het ding heeft gekocht, geen geld en eigendom meer heeft.

Groen

het wordt hem groen en geel voor de ogen

“alles draait hem voor de ogen, als gevolg van overmatige gezichtsinspanning, ofwel van een plotselinge duizeligheid, bedwelming enz.”

zahmlieva sa mu pred očami

Deze twee equivalenten kan men in de groep van semantische equivalentie onderbrengen, want terwijl de betekenis gelijk blijft, is de beeldspraak anders. In de Nederlandse vaste verbinding *het wordt hem groen en geel voor de ogen* is het beeld van groene en gele kleur gebruikt. In de Slowaakse equivalent *zahmlieva sa mu pred očami* (=het wordt hem vaag voor de ogen) staat echter het beeld van de nevel die het slechtere zien veroorzaakt.

onder het groene laken (of de groene zoden) liggen

“op het kerkhof, begraven liggen”

voňat' fialky odspodu,

Deze Nederlandse uitdrukking gebruikt men, als iemand overleden is en op het kerkhof ligt. In het Slowaaks is ervoor een equivalent te vinden, maar dit equivalent heeft een beetje expressievere indruk dan de Nederlandse vaste verbinding. Terwijl in het Nederlands gaat de vaste verbinding uit het beeld van groen laken, wat gras betekent, werkt de Slowaakse uitdrukking *voňat' fialky odspodu* (=de viooltjes van

beneden ruiken) op basis van zintuigen. Gewoon, als een mens nog leeft, ruikt hij de violtjes van boven maar als hij begraven is, is het niet meer mogelijk.

hij is nog groen achter zijn oren

“hij is nog jong, nog onervaren”

1) *ešte mu mlieko po brade tečie* 2) *ešte mu perá nedorástli*

Als we willen uitdrukken dat iemand nog heel jong is, zeggen we *hij is nog groen achter zijn oren*. In de Slowaakse taal zijn twee equivalente uitdrukkingen daarvoor te vinden, namelijk *ešte mu mlieko po brade tečie* (=hem stroomt nog de melk op de kin) en *ešte mu perá nedorástli* (=hem zijn de veren nog niet groot gegroeid). Terwijl de Nederlandse uitdrukking de groene kleur gebruikt, om de jeugd uit te drukken, zijn in het Slowaaks twee heel andere beelden te zien. In de eerste uitdrukking zien we het element van melk, wat betekent, dat iemand zo jong is, dat het niet lang geleden is, toen hij nog moedermelk dronk en de tweede uitdrukking is gebaseerd op een beeld van het verenkleed, wat wil zeggen, dat iemand zo jong is, dat hij nog kleine veren heeft zoals een jong vogeltje.

Geel

(zo) geel als saffraan zien

“heeft een geelbleek gezicht zonder de minste blos, heeft een lelijke gele kleur, ziet er niet fris uit”

byť bledý ako stena

Als iemand *zo geel als saffraan ziet* betekent het, dat hij zich niet helemaal goed voelt en daarom ziet hij heel bleek uit. In Slowakije is daar een goed equivalent voor te vinden, namelijk *byť bledý ako stena* (=bleek als een muur zijn), dat echter geen kleur gebruikt om de bleekheid uit te drukken. De Slowaakse uitdrukking gebruikt een beeld van vergelijking met muren, die meestal wit of bleek geverfd zijn. Deze twee uitdrukkingen gebruiken een ander beeldspraak, maar de semantiek blijft gelijk. Daarom behoren ze tot de groep van semantische equivalentie.

geel zien van nijd³⁷

“zeer nijdig uitzien”

zblednúť od závisti

In dit geval is ook goed te zien, dat de gele kleur in het Slowaaks vaak door het bijvoeglijk naamwoord ‘bleek’ wordt vertegenwoordigd. Voor de Nederlandse uitdrukking *geel zien van nijd* is in het Slowaaks een equivalent te vinden, dat gelijke betekenis heeft, maar andere beeldspraak gebruikt, namelijk *zblednúť od závisti* (=bleek

³⁷ In Nederland is ook de uitdrukking *eruitzien als de gele nijder* bekend.

worden van nijd). Terwijl de Slowaakse uitdrukking het beeld van een bleek gezicht zonder de kleur van bloed gebruikt, komt de beeldspraak van de Nederlandse uitdrukking van de volksmening, dat **“het gezicht van nijdige of kwaadaardige mensen zich door een gele kleur ten gevolge van de werking van de gal kenmerkt”**

³⁸

5.4 Niet-fraseologische equivalentie

Wit

Bij deze kleur zijn er geen idiomen met dit type van equivalentie te vinden.

Zwart

Bij deze kleur zijn er geen idiomen met dit type van equivalentie te vinden.

Grijs

grijze haren (van iets) krijgen

“er zeer door gekweld, bedroefd worden – zich er hevig aan ergeren”

ošedivieť (z niečoho)

Deze uitdrukking plaats ik in de groep van de niet-fraseologische equivalentie, omdat zijn Slowaakse equivalent alleen van een woord bestaat. Voor de Nederlandse uitdrukking *grijze haren van iets krijgen* is het Slowaakse equivalent *ošedivieť z niečoho* (=van iets vergrijzen) te vinden. Zoals men kan zien, is de woordverbinding ‘grijze haren krijgen’ alleen door een woord ‘ošedivieť’ (=vergrijzen) vervangt. De beeldspraak is gelijk want in de Slowaakse uitdrukking net zoals in de Nederlandse kan men een element van grijze kleur vinden. Hoewel in de Slowaakse vaste verbinding geen woord voor de haren is te vinden, weet men dat het wel om ‘haren’ gaat.

Rood

de rode partijen, troepen

“socialistische, communistische partijen”

červení

Dit paar van vaste verbindingen is al in het hoofdstuk 4 beschreven. Er zijn weinig idiomen in combinatie van de Nederlandse en de Slowaakse taal die tot de groep

³⁸ Boon en Geeraerts, *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. (2005) Elektronische versie, voorbeeldzin: geel zien van nijd

van niet-fraseologische equivalentie behoren. De Nederlandse uitdrukking *de rode partijen* heeft wel een Slowaakse equivalent die echter niet fraseologisch is, want volgens de definitie moet elke fraseologismus uit minimaal twee woorden bestaan en de uitdrukking *červení* (=de rode) is alleen maar een woord. Daarom is het geen fraseologismus in vergelijking met de Nederlandse vaste verbinding die uit 2 woorden bestaat.

Blauw

Bij deze kleur zijn er geen idiomen met dit type van equivalentie te vinden.

Groen

Bij deze kleur zijn er geen idiomen met dit type van equivalentie te vinden.

Geel

Bij deze kleur zijn er geen idiomen met dit type van equivalentie te vinden.

5.5 Nul-equivalentie

In deze groep gaat het meestal om de weergave van de betekenis van het idioom of een omschrijving omdat er meestal geen overeenkomend idioom is te vinden.

Wit

het zijn witte vrienden

“het zijn de beste vrienden”

Dit idioom gebruikt men in het geval van goede vriendschap. Aan de Nederlandse kant is het *het zijn witte vrienden*, maar in de Slowaakse taal is voor deze uitdrukking geen fraseologisch equivalent te vinden. Daarom kan men het alleen omschrijven als volgt: *sú najlepší priatelia*.

een wit voetje bij iemand proberen te halen

”bij iemand in de gunst proberen te komen“

In dit geval kan men in het Nederlands een mooi idioom te vinden in samenhang met de betekenis, als iemand in de gunst bij iemand probeert te komen – *een wit voetje bij iemand proberen te halen*. De oorsprong van deze vaste verbinding is in het Idioomwoordenboek gedefinieerd: “**Deze zegswijze is ontleend aan het feit dat het vroeger erg belangrijk was als je paard vier witte voeten had. Je hoefde dan geen**

tol te betalen.”³⁹ In het Slowaaks vinden we echter alleen de weergave van de betekenis, in de gunst komen bij iemand.

de witte sector

“zorgsector”

omschrijving: zdravotnícky sektor

Voor *de witte sector* staat er ook geen Slowaakse equivalente uitdrukking en als men dat in het Slowaaks wil zeggen, kan men alleen het omschrijving *zdravotnícky sektor* gebruiken, het is een verbinding van een woord dat gezondheidszorg aanduidt en van een woord dat voor sector staat. In het resultaat komen we dus weer tot dezelfde betekenis.

de witte brigade

“de koks, het keukenpersoneel in een horecabedrijf”

omschrijving: personál v kuchyni

In de derde woordverbinding die ik heb gekozen, gaat het om een horecabedrijf. Dit idioom betekent het keukenpersoneel en de koks in het bedrijf. In Slowakije gebruikt men geen overeenkomstige uitdrukking die semantisch hetzelfde betekent daarom is het alleen met de omschrijving *personál v kuchyni* uitgedrukt. Deze Slowaakse omschrijving, letterlijk vertaald in het Nederlands is: *het personeel in de keuken*.

Zwart

een zwarte lucht

“met veel zwarte wolken”

Er is geen equivalent in het Slowaaks te vinden dat dit Nederlandse idioom zou kunnen vertegenwoordigen. De Nederlandse woordverbinding *een zwarte lucht* drukt het slechte weer met veel zwarte wolken uit. In het Slowaaks kan men dat alleen omschrijven bv. als *zatiahnutá obloha* (=betrokken hemel).

de zwarte man

“de duivel”

Voor de betekenis van “de duivel” kent de Nederlandse taal een heel treffend idioom *de zwarte man*, maar de Slowaakse taal niet, want het Slowaaks kent er geen equivalent van. De mensen in Slowakije kennen alleen woorden als *diabol*, *čert* (=duivel), *satan*, *lucifer*, *Belzebub* (=Beëlzebub) of *zlý duch* (=boze geest) enz.

³⁹ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p. 928

Zwarte Piet

“elk van de zwartgeschminkte knechten van Sinterklaas”

De mensen in Slowakije kennen geen Nederlandse *Zwarte Piet*. In de Slowaakse cultuur komt ook Sinterklaas (= svätý Mikuláš) elke jaar de kinderen bezoeken en cadeautjes schenken, maar de Slowaakse Sinterklaas heeft geen *Zwarte Piet* bij zich. De Sinterklaas die de Slowaken kennen komt met een duivel; daarom vinden we in de Slowaakse woordenboeken geen equivalente uitdrukking voor *Zwarte Piet*.⁴⁰

een zwart register

“waarop veel straf aangetekend is”

De uitdrukking *een zwart register* is een volgend voorbeeld dat tot de groep van nul-equivalentie behoort. In de Slowaakse taal vinden we geen equivalente uitdrukking ervoor. In het Slowaaks kan men alleen de betekenis omschrijven, bv. *plný trestný register* (=een vol strafregister) of *veľa záznamov v trestnom registri* (=veel vermeldingen in het register) enz.

Grijs

iets is helemaal grijsgedraaid⁴¹

“zeer vaak afgespeeld”

omschrijving: *niečo je obohrané*

Voor deze Nederlandse uitdrukking is er geen Slowaakse equivalent te vinden. De Slowaakse taal kent geen fraseologische woordverbinding ervoor. Men kan alleen de betekenis uitleggen zoals *niečo je obohrané* – iets is al veel keer afgespeeld. Bv. Het lied is al helemaal afgespeeld.

grijs rijden

“te weinig strippen voor een bus- of tramrit afstempelen”

Op Slowakije hebben we geen equivalent voor het Nederlandse uitdrukking *grijs reiden* omdat men in Slowakije in de tram en in de bus geen strippenkaarten heeft, daarom kent de Slowaakse taal geen uitdrukking voor de situatie, wanneer iemand te weinig strippen afstempelt. In Slowakije moet in kleinere steden het ticket direct bij de chauffeur gekocht worden, anders mag men niet in de bus instappen. In grotere steden is er een mogelijkheid een ticket in een automaat te kopen, maar men moet hem dan laten afstempelen. Als men dat niet doet, is het alsof men geen ticket had, dus men rijdt zwart.⁴²

⁴⁰ De uitdrukking is in het Slowaaks als *čierny peter* bekend, maar alleen in de uitdrukking *prihrat' niekomu čierneho Petra* (=iemand de zwartepiet toespelen) of als een kaartspeel *Čierny Peter*.

⁴¹ Bv. *De plaat is helemaal grijsgedraaid*.

⁴² De uitdrukking *zwart rijden* heeft wel een volledig Slowaakse equivalent *jazdit' na čierno*.

Rood

met rode oortjes (lezen/luisteren)

“met stijgende opwinding”

Voor dit idioom is er in de Slowaakse geen equivalente uitdrukking. In Slowakije kan men allen de betekenis van deze vaste verbinding uitlegen. Bv. *počúvať so stúpajúcim záujmom*. Wat de betekenis in de Nederlandse taal betreft, is het beeld op het verschijnsel gebaseerd, dat bij hoge opwinding het gezicht en de oren rood kunnen worden. Datzelfde gebeurt soms ook bij een zekere seksuele spanning.⁴³

Blauw

onder de blauwe hemel slapen

“in de openlucht, onder de blote hemel”

omschrijving: spať pod holým nebom

In de Slowaakse taal wordt gewoonlijk geen kleur gebruikt om de betekenis van de Nederlandse uitdrukking *onder de blauwe hemel slapen* uit te drukken. In het Slowaaks is allen de betekenis van het Nederlandse idioom weergegeven. Op Slowakije zegt men gewoon *spať pod holým nebom* (=onder de blote hemel slapen).

een blauw oog

“gezwollen en blauw- tot purperkleurig door bloeditstorting in de oogleden na een klap erop”

omschrijving: monokel

Als iemand een slag op het oog krijgt, is dat in het Nederlands *een blauw oog* genoemd. Voor deze uitdrukking is in het Slowaaks geen idiomatische equivalent te vinden. De enige mogelijkheid om dat te vertalen, is het substantief ‘monokel’ (=monocle), dit woord is geen fraseologismus en heeft ook geen figuurlijke betekenis. Een andere mogelijkheid om dit verschijnsel te beschrijven is: *modrina na oku* (= een blauwe vlek op het oog).

een blauwe (of loden) boon

“een geweerkogel”

omschrijving: náboj

Deze benaming van een geweerkogel is oorspronkelijk naar de blauwe kleur van het lood genoemd. In Slowakije is deze benoeming niet bekend, in plaats van de Nederlandse uitdrukking met blauwe kleur *een blauwe boon* worden in de Slowaakse taal alleen de gewone substantieven zonder figuurlijke betekenis ‘náboj’ (=patroon) of ‘gul’ka’ (=kogel) gebruikt.

⁴³ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p. 615

Groen

nog groen koren op zijn veld hebben

“niet weten wat er van komen kan”

Voor de Nederlandse uitdrukking *nog groen koren op zijn veld hebben* is geen equivalent in het Slowaaks te vinden. Daarom kan men alleen het betekenis in het Slowaaks uitleggen, bv. *nevediet', čo z toho bude* (=niet weten, wat ervan zal zijn).

de groene straal

“verschijnsel dat het laatste nog zichtbare deel van de ondergaande, of het eerst zichtbare deel van de opkomende zon een geel – of blauwgroene kleur vertoont”

In het Nederlands is een goed idioom bekend dat als benaming voor het licht onmiddellijk na zonsopgang of voor zonsondergang dient, namelijk *de groene straal*. Voor deze vaste verbinding is het niet mogelijk een Slowaakse equivalent te vinden. Men kan het alleen als volgt uitleggen: *žiara bezprostredne po východe alebo pred západom slnka* of *de eerste of de laatste straal*.

groen lachen

“zuur lachen, zich bedrogen weten”

omschrijving: kyslo sa usmievať

Als iemand lacht hoewel hij niet lachen wil, zegt men in het Nederlands, dat hij *groen lacht*. Aangezien in Slowakije geen vaste verbinding voor het onoprechte lachen bekend is, kan men dus alleen de betekenis omschrijven als *kyslo sa usmievať* (= zuur lachen).

Geel

Bij deze kleur zijn er geen idiomen met dit type van equivalentie te vinden.

5.6 Pseudo-equivalentie

Wit

de witte muizen - de rijkspolitie in hun witte Porsches

biele myši – zonder idiomatische betekenis

Het idioom *de witte muizen* is een heel mooie representant van ”valse vrienden”, omdat hier heel duidelijk het verschil in de semantiek te zien. Deze uitdrukkingen lijken op eerste blik volledige equivalenten te zijn, maar in werkelijkheid is het niet waar, want ze beschrijven twee heel verschillende zaken. Terwijl het in het Slowaaks geen idiomatische betekenis heeft en kleine witte dieren betekent, wordt het in het Nederlands gebruikt als een uitdrukking voor de rijkspolitie die in witte Porsches rijdt.

Zwart

Bij deze kleur zijn er geen idiomen met dit type van equivalentie te vinden.

Grijs

de grijze golf – het toenemend aantal oudere mensen

sivý prúd – ideologisch onjuiste en artistiek onovertuigende werken in de literatuur⁴⁴

Dit idioom is een voorbeeld van meerdere valse vrienden die bij de grijze kleur te vinden zijn. De Nederlandse uitdrukking *de grijze golf* heeft een letterlijk equivalent dat echter een heel andere betekenis heeft. Terwijl de Nederlandse vaste verbinding betekent: het toenemend aantal oudere mensen, spreekt de Slowaakse uitdrukking over de literaire werken die ideologisch onjuist en artistiek niet overtuigend zijn.

Rood

Bij deze kleur zijn er geen idiomen met dit type van equivalentie te vinden.

Blauw

een blauwe maandag – zeer korte periode

modrý pondelok – maandag, wanneer men niet naar het werk gaat

Bij deze twee idiomen lijkt het op het eerste gezicht alsof ze volledige equivalenten waren, maar dat is niet zo. In het Nederlands in het idioom *een blauwe maandag* gebruikt in de zin van zeer korte periode. Aan de andere kant betekent de Slowaakse uitdrukking *modrý pondelok* een maandag, wanneer mensen niet naar het werk hoeven te gaan. Dit verschil in de semantiek is de reden, waarom deze uitdrukkingen tot de groep van pseudo-equivalentie behoren.

Groen

Bij deze kleur zijn er geen idiomen met dit type van equivalentie te vinden.

Geel

Bij deze kleur zijn er geen idiomen met dit type van equivalentie te vinden.

⁴⁴ Gevonden in het Slowaakse nationale corpus: *Revue svetovej literatúry*. Bratislava: SSPUL 1971, jrg. 8, nr. 02. ISSN 02316269

6 Conclusie

De bedoeling van dit werk was om vast te stellen en duidelijk te laten zien, welke overeenkomsten en verschillen er zijn tussen de Nederlandse vaste verbindingen, die iets met de uitgekozen kleuren te maken hebben, en hun Slowaakse equivalenten. De bevindingen zouden behulpzaam kunnen zijn bij het vertalen van de Nederlandse vaste verbindingen naar het Slowaaks.

In het eerste deel zijn de definities van uitgekozen termen van het fraseologische gebied uitgelegd, die voor deze bachelorscriptie van het grootst belang zijn. Het gaat vooral om termen zoals vaste verbinding, fraseologismus en idioom. In dit hoofdstuk vermeld ik ook het oorsprong van de termen fraseologismus en idioom. Verder volgt nog een definitie van de equivalentie, omdat deze term de basis vormt voor het vierde deel, waarin enkele types van fraseologische equivalentie zijn beschreven.

Het tweede deel gaat om de geschiedenis van het fraseologisch onderzoek. In dit hoofdstuk is de ontwikkeling van het Duitse, Russische, Nederlandse en Slowaakse fraseologisch onderzoek beschreven en verder zijn de belangrijkste taalwetenschappers vermeld, die zich aan het fraseologisch onderzoek hebben gewijd of zich nog steeds wijden.

In het derde hoofdstuk wordt gesproken over de kleuren en hun symboliek. De kleuren zijn hier in twee groepen verdeeld, namelijk in de groep van chromatische en de groep van achromatische kleuren. Bij elke kleur is te lezen, welke symboliek hij heeft, hoe zijn invloed op het mens is en hoe de kleur in de fraseologie meestal wordt gebruikt.

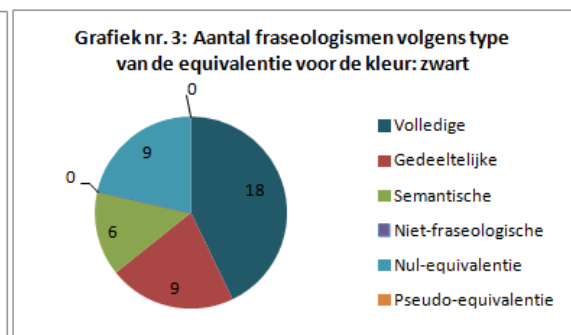
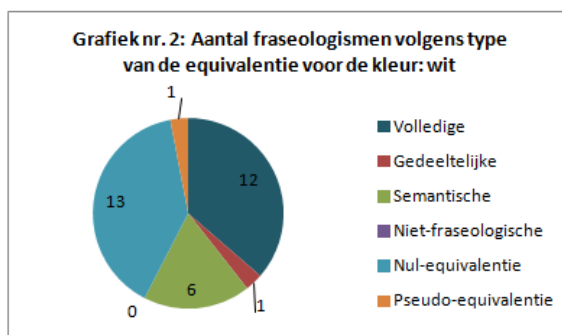
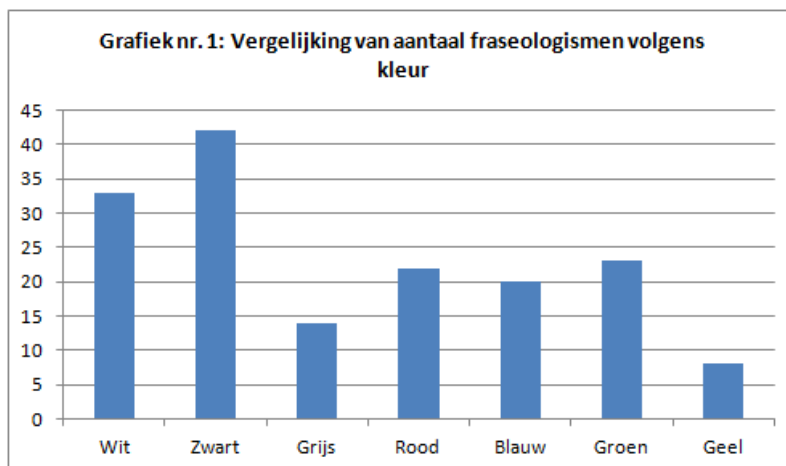
In het vierde deel zijn de types van de fraseologische equivalentie nader beschreven. Het voorbeeld voor de verdeling in zes groepen was voor mijn scriptie de Hongaarse taalwetenschapper C. Földes. Volgens Földes zijn er volgende types van de fraseologische equivalentie mogelijk: volledige equivalentie, gedeeltelijke equivalentie, semantische equivalentie, niet-fraseologische equivalentie, nul-equivalentie en pseudo-equivalentie. Bij elke type van de fraseologische equivalentie staat een voorbeeld dat de regels van de verdeling in bepaalde groepen klaar laat zien. Het praktische deel is volgens deze regels uitgewerkt.

Het laatste, vierde hoofdstuk is het praktische deel van deze bachelorscriptie. Hier heb ik de Nederlandse vaste verbindingen en hun Slowaakse equivalenten in zes groepen volgens hun type van de equivalentie verdeeld. Elke groep begint met de achromatische kleuren, de eerste is de witte kleur, daarna volgt het zwart en verder het

grijs, dan zijn de chromatische kleuren aan de beurt, namelijk rood, blauw, groen en geel. Bij elke groep zijn voor elke kleur een paar voorbeelden ter illustratie te vinden.

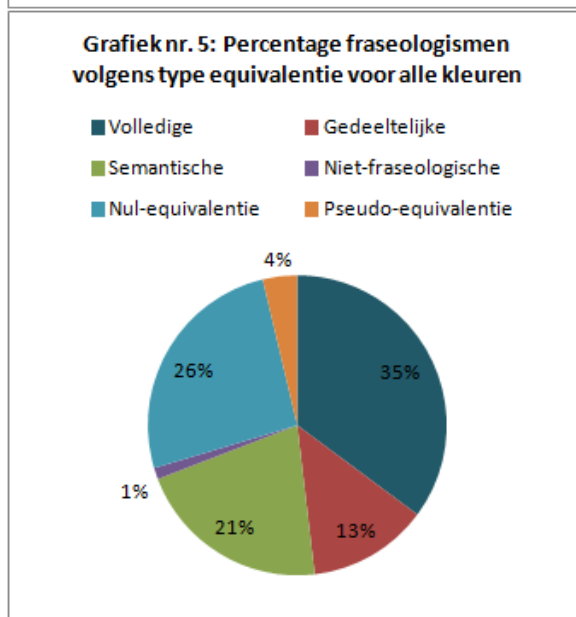
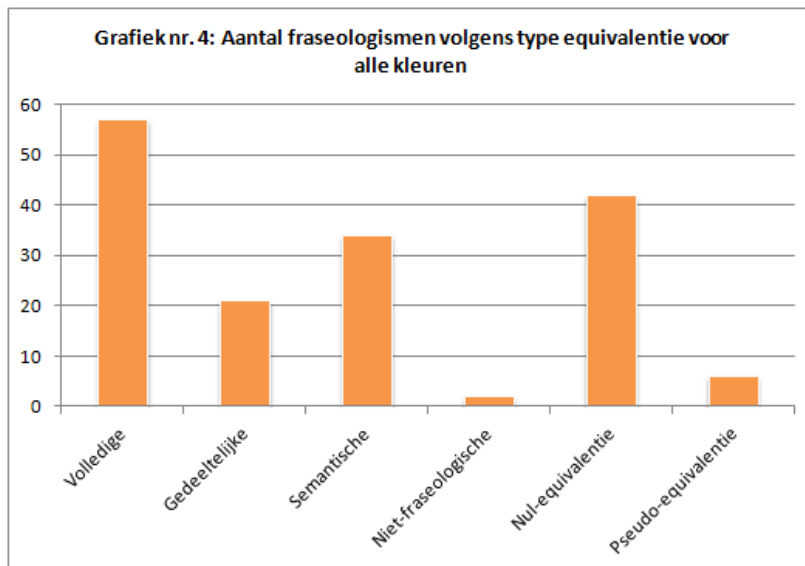
Ik heb slechts twee idioomparen gevonden die tot de groep van niet-fraseologische equivalentie kunnen behoren, namelijk bij de grijze en de rode kleur. De groep van semantische equivalentie en de groep van nul-equivalentie zijn een beetje gecompliceerd. Bij semantische equivalentie zijn er een paar gevallen, waarbij de Slowaakse equivalent voor een Nederlandse vaste verbinding met een kleurelement tegelijk een volledig of gedeeltelijk equivalent voor een andere Nederlandse vaste verbinding is. Een ander probleem is te vinden bij de groep van de nul-equivalentie, omdat er vaak gevallen zijn, waar er geen Slowaakse equivalent te vinden is.

Voordat ik deze bachelorscriptie begon te schrijven, had ik het idee, dat de zwarte kleur de meest gebruikte kleur in de fraseologie is. Wat de Nederlandse fraseologie betreft, is op de grafiek nr. 1 goed zien, dat mijn veronderstelling juist was, omdat ik voor de zwarte kleur het grootste aantal vaste verbindingen heb gevonden. Het lijkt dat de mensen een tendens hebben, vooral negatieve dingen te beschrijven, want de zwarte kleur is in de fraseologie het vaakst met iets negatiefs of illegaals verbonden.

Op de grafiek nr. 2 en grafiek nr. 3 zijn de meest gebruikte kleuren in de Nederlandse fraseologie te zien, namelijk wit en zwart. Bij de zwarte kleur kan men zien, dat voor de Nederlandse vaste verbindingen is de grootste aantal volledige equivalenten te vinden en dat voor vaste verbindingen met deze kleur geen niet-

fraseologische en pseudo-equivalenten in het Slowaaks bestaan. Aan de andere kant kan men voor de vaste verbindingen met de witte kleur het grootste aantal voorbeelden in de groep van nul- en volledige equivalentie vinden. Wat de niet-fraseologische equivalentie betreft, vindt men geen voorbeeld met witte kleur in deze groep. Voor gedeeltelijke en pseudo-equivalentie echter bestaat er in elke groep een vertegenwoordiger. Op basis daarvan kan men concluderend zeggen, dat bij elke kleur in elke groep van fraseologische equivalentie de aantal idiomen niet gelijk is.

Uit de grafiek nr. 4, die een aantal fraseologismen volgens type equivalentie voor alle kleuren uitdrukt, kan men aflezen, dat het grootste aantal equivalenten tot de groep van volledige equivalentie behoort. Ik kan mijn tweede hypothese echter niet bevestigen, omdat het aantal volledige equivalenten (57) kleiner is dan 50%, wat in de grafiek nr. 5 duidelijk te zien is.

Als men over een reden nadenkt, waarom er zo veel volledige equivalenten is, zou men kunnen denken dat dat komt omdat ze meestal tot de groep van internationalismen behoren. Het zijn de meestal algemeen bekende uitdrukkingen die in veel verschillende talen bestaan en gelijke vorm hebben. Bv. de vaste verbinding “zwart op wit” komt oorspronkelijk uit het Duitse literaire werk *Faust* van Goethe en is ook in het Duits als “schwarz auf weiss” vertaald, wat ook geldt voor de Slowaakse taal “čierne na bielom” of voor de Engelse taal “in black and white”¹. Andere voorbeelden zijn de uitdrukkingen “een witte raaf”, waarvan de oorsprong in de Latijnse woordverbinding “rara avis”² te vinden is en in het Slowaaks als “biela vrana” is vertaald of het idioom “het Witte Huis” dat algemeen bekend is en een Slowaakse equivalent “Biely dom” heeft.

Op grond van mijn onderzoek kan ik ook constateren, dat het heel moeilijk is voor een vaste verbinding in de eerste taal een goed equivalent in de tweede taal te vinden. Wat het vertalen betreft, is het ook niet altijd duidelijk of het equivalent gebruikt mag worden, omdat bij het gebruik in één context de betekenissen overeen kunnen komen, maar als dezelfde vaste verbinding in een ander context wordt gebruikt, kan ook de betekenis anders worden en dan is mogelijk het equivalent ook niet meer juist. In de verschillende context zijn ook de idiomen verschillend vertaald, soms is een equivalent gebruikt en soms moet men de vaste verbinding alleen omschrijven of uitleggen.

In de toekomst zou het interessant zijn om dit onderwerp ook van de andere kant te onderzoeken, dat betekent voor de Slowaakse vaste verbindingen die een kleur bevatten hun Nederlandse equivalenten te vinden en ze met elkaar te vergelijken.

¹ Čermák, F. en col. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 2: výrazy neslovesné*. (tweede hergewerkte druk). Praha: Academia, 2009. 552 p. (p. 54)

² Čermák, *Slovník české frazeologie a idiomatiky 2* (2009), p. 389

7 Bibliografie

Woordenboeken:

BOON, T. den – GEERAERTS, D. *Van Dale: Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. Utrecht: Van Dale Lexicografie, 2005. Elektronische versie.

ČERMÁK, F. – HRNČÍŘOVÁ, Z. *Nizozemsko-český slovník: Nederlands-tsjechisch woordenboek*. Voznice: LEDA spol. s. r. o., 2005. 1040 p. ISBN 8085927128.

ČERMÁK, F. en col. *Slovník české frazeologie a idiomatiky 2: výrazy neslovesné*. Tweede druk. Praha: LEDA spol. s. r. o., 2009. 511 p. ISBN 9788073352172.

GROOT, H. de, : *Idioomwoordenboek: Verklaring en herkomst van uitdrukkingen en gezegden*. Utrecht: Van Dale Lexicografie, ©1999. 1049 p. ISBN 9066483059.

GRUNDMAYR, F. *Woordenboek der Roomsche-Catholijke kerkgebruiken*. [s.l.]: J.J. Arkesteijn, 1824. 440 p. Beschikbaar op het internet:
<https://books.google.cz/books?id=qyRTAAAcAAJ&dq=Witte+Zondag&hl=sk&source=gbs_navlinks_s>

MÁČELOVÁ-VAN DEN BROECKE, E. – SPĚVÁKOVÁ, D. *Česko-nizozemský slovník: Tsjechisch-nederlands woordenboek*. Voznice: LEDA spol. s. r. o., 2005. 1250 p. ISBN 8073350572.

slex.sk. [online]. Beschikbaar op het internet: <<http://www.slex.sk/>>

Slovenský národný korpus. [online]. : Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied. Beschikbaar op het internet: <<http://bonito.korpus.sk/>>.

slovníky.juls.savba.sk. [online].: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied. Beschikbaar op het internet: <<http://slovníky.juls.savba.sk>>.

woordenboeken.nu. [online]. : 2016 [gecit. 20/02/2016]. Beschikbaar op het internet: <<http://www.woordenboeken.nu/betekenis/nl/equivalent>>.

Andere bronnen:

Basiskleuren. [online]. : totorosramble.wordpress.com 02/07/2012 [gecit. 25/02/2016]. Beschikbaar op het internet:
<<https://totorosramble.wordpress.com/2012/07/02/basiskleuren/>>.

- BURGER, H.: *Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Vierte druk. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2010. 239 p. ISBN 9783503122042.
- BURŠÍKOVÁ, K.: *Equivalentie van fraseologismen met kat of / en hond in het Tsjechisch en het Nederlands*. Praha: Karlova univerzita, 2006. 115 p. masterscriptie.
- ČARNECKÝ, J.: *Psychológia farieb a ich vplyv na naše pocity*. [online]. : metrik.sk 2/07/2014 [gecit. 25/02/2016]. Beschikbaar op het internet: <<http://metrik.sk/psychologia-farieb-vplyv-na-nase-pocity/>>.
- etymologiebank.nl*. [online]. : [gecit. 25/03/2016] Beschikbaar op het internet: <<http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/logie>>
- F ako „Farby“*. [online]. : trojversie.sk 04/07/2012 [gecit. 28/02/2016] Beschikbaar op het internet: <<http://www.trojversie.sk/2012/07/f-ako-%E2%80%9Efarby/>>
- Farba z fyzikálneho hľadiska*. [online]. : sosake.sk [gecit. 26/02/2016] Beschikbaar op het internet: <http://sosake.sk/e_learning/files/1322218438_1526.pdf>
- FLEISCHER, W.: *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tweede druk. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1997. 299 p. ISBN 3484730323.
- FÖLDES, C. *Deutsche Phraseologie kontrastiv. Intra- und interlinguale Zugänge*. Heidelberg: Julius Groos Verlag, 1996. 223 p. ISBN 3872767593.
- GOETHE, J. W. von.: *Smyslově-morální účinek barev*. Hranice: Fabula, ©2011. 110 p. ISBN 9788086600130.
- Kleuren betekenis*. [online]. : loesje.info [gecit. 26/02/2016] Beschikbaar op het internet: <<http://www.loesje.info/esoterie/kleurenbetekenis.htm>>
- KLIMASZEWSKA, Z. ‘Fraseologie en het onderwijs Nederlands als Vreemde Taal’, in: *Handelingen Elfde Colloquium Neerlandicum*, Woubrugge, 1992, Beschikbaar op het internet: <http://dbnl.org/tekst/han001199101_01/han001199101_01_0008.php>
- KLIMASZEWSKA, Z. ‘Verbale fraseologie van het Nederlands’, in: *Handelingen Colloquium Neerlandicum*, Woubrugge, 1989, Beschikbaar op het internet: <http://dbnl.org/tekst/han001198801_01/han001198801_01_0028.php>
- KOWALSKA - SZUBERT, AGATA J.: *De kool en de geit. Nederlandse vaste verbindingen met een dier- of plantelement*. Utrecht: LED, 1968. 179 p. ISBN 9054340584.
- KYSELOVÁ, S.: *Phraseologismen in der Erzählung "Buchmendel" von Stefan Zweig und in ihrer tschechischen Übersetzung*. Praha: Karlova univerzita, 2014. 75 p. bachelorscriptie.

- MÁLKOVÁ, K. Nederlandse fraseologie in vergelijking met Tsjechische en Duitse fraseologie. In: *Neerlandica Wratislaviensia*, 2003, jrg. 14, nr. 1, p. 141-149. ISSN 02396661
- MLACEK, J.: *Slovenská frazeológia*. Tweede druk. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1984. 156 p.
- RYCHLÁ, P. *Kleuren in de Nederlandse en Duitse idiomatische woordverbindingen*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. 58 p. seminariewerk.
- SEKANINOVÁ, E.: *Dvojjazyčná lexikológia v teórii a praxi*. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1993. 256 p. ISBN 8022403733.
- STOETT, F. A. *Nederlandsche spreekwoorden, spreekwijzen, uitdrukkingen en gezegden*. Vierde druk. Zutphen: W.J. Thieme & Cie, 1923-1925, Beschikbaar op het internet: <http://www.dbnl.org/tekst/stoe002nede01_01/stoe002nede01_01_2826.php>
- Tajomstvo farieb 1. časť*. [online]. : server.sk 08/12/2011 [gecit. 26/02/2016] Beschikbaar op internet: <<http://server.sk/zaujímavosti/interesante/tajomstvo-farieb-1-cast/>>
- Tajomstvo farieb 2. časť*. [online]. : server.sk 11/12/2011 [gecit. 27/02/2016] Beschikbaar op internet: <<http://server.sk/zaujímavosti/interesante/tajomstvo-farieb-2-cast/>>
- VÁLKOVÁ, A.: *Barvy jako nástroj výchovného působení a sociální komunikace*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010. 83 p. masterscriptie.
- VAŇKOVÁ, I., en col.: *Co na srdci, to na jazyku*. Praha: Karolinum, 2005. 343 p. ISBN 8024609193
- VERSTRATEN, L. P. *Vaste verbindingen: een lexicologische studie vanuit cognitief-semantisch perspectief naar fraseologismen in het Nederlands*. Utrecht: LEd, 1992. 283 p. ISBN 9054340037.
- Vuurig rood*. [online]. : kleurenpsychologie.be [gecit. 26/02/2016] Beschikbaar op het internet: <http://www.kleurenpsychologie.be/vurig_rood.html>
- Wikipedia de vrije encyclopedie*. [online]. : wikipedia.cz 20/12/2013 [gecit. 21/03/2016] Beschikbaar op het internet: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0ed%C3%A1>>
- Zelený štvrtok - deň sviatosti kňazstva, eucharistie a lásky*. [online]. : blumental.sk [gecit. 18/03/2016] Beschikbaar op het internet: <http://www.blumental.sk/casopis/rok_2004/4-2004/cl04.htm>

8 Afkortingen

bep. – bepaald(e)

bv. – bij voorbeeld

enz. – enzovoort

nr. – nummer

9 Resumé

Cílem bakalářské práce bylo porovnat nizozemské frazeologismy obsahující pojmenování barev s jejich slovenskými ekvivalenty a zjistit, do jaké míry se shodují či liší. Nizozemské frazémy byly vyexcerpovány z elektronické verze výkladového slovníku *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*, jejich slovenské ekvivalenty byly doplněny za pomoci dostupných slovenských slovníků a Slovenského národního korpusu.

V teoretické části práce byly nejprve v první kapitole vymezeny základní pojmy z oblasti frazeologie, které jsou v práci nejčastěji zmiňovány. V druhé kapitole je ve stručnosti popsána historie německého, ruského, nizozemského a slovenského frazeologického výzkumu. Třetí kapitola je věnována symbolice barev a využití barev ve frazeologii. Ve čtvrté kapitole je specifikováno šest typů frazeologické ekvivalence podle teorie maďarského jazykovědce C. Földese.

Praktická část práce je zaměřena na analýzu nizozemských frazémů a jejich slovenských ekvivalentů. V páté kapitole jsou analyzované frazémy rozděleny do šesti skupin podle typů ekvivalence popsaných v předešlé kapitole. Pozornost je věnována formě, významu a obraznosti sledovaných frazémů. Pro každý ekvivalenční typ je ke každé barvě uvedeno několik příkladů pro ilustraci. Kompletní seznam nizozemských frazémů a jejich slovenských ekvivalentů se nachází v přílohách.

Dle očekávání bylo zjištěno, že mezi nejvíce používané barvy v nizozemské frazeologii patří černá barva, čímž se potvrdila první hypotéza. Druhá hypotéza byla vyvrácena, protože pro většinu nizozemských frazeologizmů obsahujících barvu nebyl dohledán úplně shodný frazeologický ekvivalent. Zjištěné výsledky jsou popsány a graficky zpracovány v závěrečné kapitole.

10 Summary

The aim of the thesis was to compare the Dutch idioms containing the element of color with their Slovak equivalents and to further compare to what extent they differ. The Dutch phrasal idioms were excerpted from the electronic version of *Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. Their Slovak equivalents were added using Slovak dictionaries and the Slovak National Corpus.

The first chapter of the theoretical part defines the linguistic terms which are used most frequently in this thesis. The second chapter briefly introduces the history of German, Russian, Dutch, and Slovak phraseology research. The third chapter focuses on the symbolism of colors and the use thereof in phraseology. The fourth chapter specifies the six types of equivalency related to phraseology, according to the theory of the Hungarian linguist C. Földes.

The practical part of this thesis focuses on the analysis of the Dutch idioms and their Slovak equivalents. In the fifth chapter, these idioms are divided into six groups according to their types of equivalency described in the previous chapter. Emphasis is placed mainly on the form, meaning and the figurative signs of the idioms. In order to illustrate the analytical process there are a few examples listed for each type and color. The full list of phrases and idioms used can be found in the annex.

As expected, it was determined that the most widely used color in Dutch phraseology is black, thereby confirming the first hypothesis. The second hypothesis was disproven, since the majority of the Dutch idioms mentioning color were not possible to be assigned a Slovak equivalent. The results are described and graphically represented in the final chapter.

Bijlage 1

Vaste verbindingen met kleuren: wit, zwart, grijs

WIT

zwart op wit – zie bij zwart

1. Volledige equivalentie

(zo) wit als sneeuw

“zuiver wit”

1)biely ako sneh 2)snehobiely (niet-fraseologische variant)

het Witte Huis

“de ambtswoning van de president van de Verenigde Staten– (metonymisch) de Amerikaanse regering”

biely dom

witte plekken op de landkaart

“niet-ingevulde gedeelten voor nog onbekend, niet geëxploreerd gebied”

biela miesta na mape

de witte vlag

“teken van overgave – om aan te duiden dat zij die hem meevoeren non-combattanten zijn”

biela vlajka

een witte Pasen, Kerstmis

“met sneeuw”

biela Velká noc, Vianoce

de witte dood

“de dood door lawines of door bevriezing in sneeuw en ijs”

biela smrt'

witte Zaterdag

“Zaterdag voor Pasen”

biela sobota

wit vlees

“vlees van gevogelte, van hazen, konijnen, herten e.d. of kalfsvlees”

biele mäso

een witte raaf

“iets zeer zeldzaams

biela vrana

de prins op het witte paard

“de ideale onbereikbare geliefde, de prins op de witte paard staat voor de ideale man, de gedroomde geliefde op wie vrouwen wachten, maar die in werkelijkheid niet bestaat”¹

princ na bielom koni

een witte jas

„een wetenschapper of dokter“

biely plášť

de witte boorden

“de dragers van een witte boord, het kantoorpersoneel, de ambtenaren”

biele goliere

2. Gedeeltelijke equivalentie

Witte Donderdag

“zo genoemd omdat de boetelingen, in het wit gekleed, weer verzoend in de gemeenschap konden terugkeren - donderdag voor Pasen, wanneer de priester gewaden wit zijn, in tegenstelling tot. het paars van de boetetijd”

zelený štvrtok

3. Semantische equivalentie

de witte woede

“protestbeweging in de zorgsector tegen de ongunstige salarissen en arbeidsomstandigheden”

červeno-biely protest

wit zijn bij iemand

¹ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999) p. 679

“zeer met hem bevriend zijn”

prirást' niekomu k srdcu

ergens wit zijn

“er veel aan huis komen, ergens vaak op bezoek gaan“

byť u niekoho/niekde varený pečený

wit om de neus worden

“angstig, bang worden, schrikken“

1)pustiť do nohavíc 2)mať zajačie srdce 3)mať srdce v gatiach 4)mať malú dušičku

veel wit in de ogen hebben

“een kwaadaardig karakter hebben of woest van aard zijn”

mať horúcu hlavu

iemand in het wit van de ogen kijken

“strak aankijken”

visieť na niekom očami

4. Niet-fraseologische equivalentie

Er zijn geen idiomen te vinden die in deze groep behoren.

5. Nul-equivalentie

het is de witte wereld

“het heeft gesneeuwd”

omschrijving: zasnežená krajina

een witte winkel

“winkel van verbandmateriaal, eventueel ook zieken verpleging-artikelen”

omschrijving: obchod so zdravotníckym materiálom

het zijn witte vrienden

“het zijn de beste vrienden”

priatel'ia na život a na smrť

een wit voetje bij iemand proberen te halen

”bij iemand in de gunst proberen te komen“

de witte sector

“zorgsector”

omschrijving: zdravotnický sektor

witte pater

“lid van het gezelschap der Missionarissen voor Afrika (gesticht 1868)”

witte zusters

“zusters-missionarissen van Onze-Lieve-Vrouw van Afrika”

een witte neger

“blanke jongen die zich identificeert met de zwarte”

albín

wit lachen

“niet van harte”

omschrijving: neúprimne/plano sa usmiat'

witte platen

“illegaal opgenomen platen”

een wit merk

“goedkoop merk”

de witte brigade

“de koks, het keukenpersoneel in een horecabedrijf”

omschrijving: personál v kuchyni

Witte Zondag

“eerste zondag na Pasen (Beloken Pasen)”²

6. Pseudo-equivalentie**de witte muizen - de rijkspolitie in hun witte Porsches**

² Grundmayr, F. *Woordenboek der Roomsche-Catholijke kerkgebruiken*. [s.l.]: J.J. Arkesteijn, 1824. 440 p. Beschikbaar op het internet:

<https://books.google.cz/books?id=qyRTAAAcAAJ&dq=Witte+Zondag&hl=sk&source=gbs_navlinks_s> (p. 427)

biele myši – zonder idiomatische betekenis

ZWART

1. Volledige equivalentie

zwart op wit

“op schrift, als bewijsstuk”

čierne na bielom

het zwarte schaap

“iemand binnen een groep, die niet deugd in de ogen van de rest”

čierna ovca

zwarte cijfers schrijven

“winst maken”

produkovat’/pisat’ čierne čísla

iemand de zwartepiet toespelen

“trachten hem als zondebok te laten doorgaan (thans m.n. vaak gezegd in verband met moeizame onderhandelingen die dreigen vast te lopen of te mislukken, bv. tussen werkgevers- en werknemersorganisaties, tussen politieke partijen over een coalitievorming e.d.)”

niekomu podstrčiť’/prihrat’ čierneho Petra

zwarte goud

“steenkool”

čierne zlato³

het zwarte continent of werelddeel

“Afrika”

čierny kontinent

de zwarte paus

“benaming voor de generaal van de jezuïeten (tegenover de eigenlijke paus, die in het wit gekleed is)”

čierny pápež

³ In het Slowaaks is de uitdrukking *zwarte goud* gebruikt ook in de zin van aardolie.

zwarte lijst

“lijst van om bepaalde redenen uitgesloten personen en lichamen”

čierna listina

jij staat voortaan bij mij op de zwarte lijst

“wat je me nu geflikt hebt, vergeet ik niet – van nu af vertrouw ik je niet meer, van nu af wil ik je niet meer zien”

odteraz si u mňa na čiernej listine

de zwarte markt, zwarte handel

“verboden handel in goederen waarvan het verhandelen aan beperkingen (vooral distributie) onderhevig is”

čierny trh

zwarte goederen

“(zwart vlees, zwarte kolen enz.)die op de zwarte markt gekocht zijn”

čierny tovar

zwarte prijzen

“die op de zwarte markt gelden– prijs voor werk of transacties waarbij geen omzetbelasting berekend wordt”

čierne ceny

zwarte humor

“humor voornamelijk gekenmerkt door somberheid en pessimisme”

čierny humor

door een zwarte bril kijken

“somber, pessimistisch zijn”

pozerat' (sa na svet) cez čierne okuliare

een zwarte dag

“waarop een grote ramp gebeurt, aan iemand een groot onheil overkomt, synoniem: ongeluksdag”

čierny deň

zwarte magie

“magie met boze bedoelingen, met hulp van de duivel”

čierna mágia

zwarte gat⁴

“een grote onzekerheid, iets onbekends”

čierna diera

2. Gedeeltelijke equivalentie

(zo) zwart als de nacht, roet, kool, git

“intens zwart“

čierny ako eben, uhlie, vrana

alles werd hem zwart voor de ogen

“opkomende onmacht”

1)robí sa mu tma pred očami 2)zatmieva sa mu pred očami

in de zwarte cijfers staan, zitten

“een positieve balans vertonen”

byť v čiernych číslach

zwaarte doos

“vluchtrecorder”

čierna skrinka

Zwarte Zondag

“de tweede zondag voor Pasen, omdat dan kansel en altaar met zwart behangen waren”

*smrtná nedel'a*⁵

het zwarte front

“de (neo)fascisten”

čierny front

zwart geld⁶

“inkomsten uit illegale handel”⁷

⁴ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p. 209

⁵ Deze uitdrukking is een volksbenaming.

⁶ Men kan het “zwart geld wit wassen, bv. door kopen van onroerend goed het illegaal geld legaal maken”
In het Slowaaks: *pranie špinavých peňazí*.

⁷ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999) p. 230

špinavé peniaze

zich alles zwart voorstellen, alles zwart inzien

“neerslachtig, moedeloos, pessimistisch zijn, van alles meer het tegen dan het voor zien”

1) všetko maľovať v čiernych farbách 2) všetko vidieť načierno

een zwarte bladzijde in de geschiedenis

“een droevige, rampzalige periode”

čierna kapitola dejín/histórie

3. Semantische equivalentie

het een zwarte kool aangetekend staan

“slecht bekendstaan”

1) vodiť za nos 2) sypať niekomu piesok do očí

hij liegt dat hij zwart ziet of wordt

“vertelt dingen die absoluut onwaar zijn”

klame, až sa mu z úst práši

het zag er zwart van de mensen, van het volk

“er waren er zo veel, dat zij een donkere massa vormden”

1) jablko by tam neprepadlo 2) niet tam hrachu hodiť

zwart van de honger of van magerheid zien

“uitgeteerd en mager er uitzien”⁸

byť kost' a koža⁹

iemand zwart aankijken

“verstoord of onvriendelijk aankijken”

hl'adieť ako hrom do duba

op zwart zaad zitten

“geen of heel weinig geld hebben”¹⁰

⁸ Stoett, *Nederlandsche spreekwoorden, spreekwijzen, uitdrukkingen en gezegden* (1923-1925)

⁹ In het Nederlands is ook de uitdrukking *vel over been zijn* bekend, die dezelfde betekenis heeft en veel op de vorm van de Slowaakse uitdrukking lijkt.

mať prázdne vrecká

4. Niet-fraseologische equivalentie

Er zijn geen idiomen te vinden die in deze groep behoren.

5. Nul-equivalentie

zwarte school

“waarop overwegend allochtone leerlingen zitten”

een zwarte lucht

“met veel zwarte wolken”

de zwarte man

“de duivel”

Zwarte Piet

“elk van de zwartgeschminkte knechten van Sinterklaas”

een zwart register

“waarop veel straf aangetekend is”

zwarte lonen

“lonen die hoger zijn dan de volgens de loonregeling toegestane– lonen buiten de belasting”

op zwart gaan

“(van de tv, van een zender) geen beeld, geen signaal doorgeven”

zrnit’

het zwarte boek

“waarin diegenen worden opgetekend, die zich iemands haat op de hals gehaald hebben”

iemands zwarte tijd

“de tijd van zijn jeugdzonden (vooral als literaire historische term)”

¹⁰ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999), p. 1016

6. Pseudo-equivalentie

Er zijn geen idiomen te vinden die in deze groep behoren.

GRIJS

1. Volledige equivalentie

een grijze dag

“een nevelachtige dag”

sivý deň

de grijze middelmaat¹¹

“de grote groep mensen die niets bijzonders doet of betekent”

šedý priemer

2. Gedeeltelijke equivalentie

Er zijn geen idiomen te vinden die in deze groep behoren.

3. Semantische equivalentie

zich (over iets) geen grijze haren laten groeien

“er zich geen zorgen over maken, het zich niet aantrekken”

nerobit' si ťažkú hlavu (z niečoho)

de grijze landvoogd

“de hoogbejaarde”

starý ako Matuzalem

iets te grijs maken¹²

“meer dan erg, ellendig”

robit' z komára somára

in de dienst grijs worden¹³

¹¹ Er is ook de uitdrukking *de grauwe middelmaat* bekend.

¹² In de context vaak gebruikt als *maak het nou niet te grijs*. In het Nederlands is met dezelfde betekenis ook de vaste verbinding *van een mug een olifant maken* bekend, deze uitdrukking is bijna gelijk als de Slowaakse equivalent, alleen in plaats van ‘ezel’ is ‘olifant’ gebruikt.

¹³ In de context vaak gebruikt als *hij is in de dienst grijs geworden*.

“er zijn leven in doorbrengen, er zijn beste krachten aan gewijd”
stráviť mladosť v službe

de grijze oudheid

“lang vervlogen eeuwen”
šerý dávnovek

4. Niet-fraseologische equivalentie

grijze haren (van iets) krijgen

“er zeer door gekweld, bedroefd worden– zich er hevig aan ergeren”
ošedivieť (z niečoho)

5. Nul-equivalentie

het grijze circuit

“de verkoop rechtstreeks aan de consument, zonder de verplichte administratie en zonder vaste prijzen”

iets is helemaal grijsgedraaid

“zeer vaak afgespeeld”
omschrijving: niečo je obohrané

grijs reiden

“te weinig strippen voor een bus- of tramrit afstempelen”

6. Pseudo-equivalentie

de grijze zone – zone waarin kernwapens gestationeerd zijn

šedá/sivá zóna – een neutraal gebied, bv. in de politiek of een grens tussen legale en illegale¹⁴

de grijze golf – het toenemend aantal oudere mensen

sivý prúd – ideologisch onjuiste en artistiek onovertuigende werken in de literatuur¹⁵

¹⁴ *Wikipedia de vrije encyclopedie*. [online]. : wikipedia.cz 20/12/2013 [gecit. 21/03/2016] Beschikbaar op het internet: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0ed%C3%A1>>.

¹⁵ Gevonden in het Slowaakse nationale corpus: *Slovenský národný korpus*. [online]. : Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied. Beschikbaar op het internet: <<http://bonito.korpus.sk/>>: *Revue svetovej literatúry*. Bratislava: SSPUL 1971, jrg. 8, nr. 02. ISSN 02316269

de grijze markt, macht – de bejaarden als kopers resp. als belangrijke bevolkingsgroep
sivý trh – iets als combinatie van het illegale en het legale markt

Bijlage 2

Vaste verbindingen met kleuren: rood, blauw, groen, geel

ROOD

1. Volledige equivalentie

(zo) rood als bloed

“heel rood”

1) *červený ako krv* 2) *krvavočervený*

rode cijfers schrijven

“verlies maken”

písať červené čísla

rood vlees

“met bloed doortrokken– synoniem: rundvlees”

červené mäso

een rode draad

“die het beloop van iets aangeeft – (figuurlijk) steeds terugkerend motief”

červená niť

het Rode Kruis

“in 1864 bij de conventie van Genève vastgesteld teken van een internationale vereniging met nationale afdelingen die ten doel heeft de ellenden van de oorlog zo veel mogelijk te verzachten en m.n. gewonde en zieke soldaten te verplegen en te beschermen– de vereniging die dit teken voert”

červený kríž

rode kaart

“kaart die een scheidsrechter kan tonen aan een speler die een grove overtreding heeft begaan, ten teken dat de speler het veld dient te verlaten”

červená karta

de rode vlag¹⁶

¹⁶ In de context is deze uitdrukking ook gebruikt als *de rode vlag hijsen*, in dit geval betekent het “vlam vatten”.

“sein van onveiligheid, symbool van revolutie — embleem van het socialisme, communisme”

červená vlajka

als een rode lap op een stier werken¹⁷

“een zeer agressieve, woedende reactie veroorzaken, woedend maken”

pôsobit' ako červené plátno na býka

het rode dorp

“de gevangenis”

červená dedina

het rode gevaar

“het communisme”

červené nebezpečenstvo

2. Gedeeltelijke equivalentie

in de rode cijfers staan¹⁸

“een negatief saldo hebben; verlies lijden”

byť v červených číslach

met de rode letter in de almanak staan

“ontstaan door de gewoonte om in een almanak de heilige dagen met een rode letter te markeren – als een heilige vereerd worden – hooggewaardeerd worden, zeer bijzonder gevonden worden”

byť zapísané/vpísané červeným písmom v kalendári

de rode haan laten kraaien, op het dak zetten

“een huis, een dorp enz. in brand steken”

červený kohút (na streche) kikiríka

rood worden tot in het haar

“heel erg blozen”

očervenieť až po uši

¹⁷ In de context gebruikt als *dat werkt als een rode lap op een stier*.

¹⁸ Gebruikt ook als *in de rode cijfers zitten* of *(in het) rood staan*.

de (rode) looper uitrollen (voor iemand)

“hem hartelijk welkom heten”

rozprestriet' (niekomu) červený koberec

3. Semantische equivalentie

zijn ogen rood wrijven, huilen

“heel lang en veel wrijven, huilen”

vyplakat' si oči

geen rooie cent of duit (bezitten)

“totaal niets”

(nemat') ani deravý groš

de rode lantaarn dragen

“de laatste positie (in een klassement, peloton, rangorde) innemen”

byť na chvoste

over de rooie gaan

“zich niet langer beheersen, in woede uitbarsten”

vyskočít' z kože¹⁹

4. Niet-fraseologische equivalentie

de rode partijen, troepen

“socialistische, communistische partijen”

červení

5. Nul-equivalentie

uit de rooie pan leven

“van de steun, de bijstand leven”

omschrijving: žít' na podpore

met rode oortjes (lezen/luisteren)

“met stijgende opwinding”

6. Pseudo-equivalentie

¹⁹ De uitdrukking *uit zijn vel springen* is ook in het Nederlands gebruikt met dezelfde betekenis.

Er zijn geen idiomen te vinden die in deze groep behoren.

BLAUW

1. Volledige equivalentie

blauw bloed hebben

“van adel zijn”

mať modrú krv

blauwe zone

“stadsgebied waar niet vrij geparkeerd mag worden maar een parkeerschijf gebruikt moet worden”

modrá zóna

de blauwe boorden

“de arbeiders”

modré goliere

het Blauwe Kruis

“internationale vereniging ter bestrijding van het alcoholmisbruik”

Modrý kríž

2. Gedeeltelijke equivalentie

iemand bont en blauw slaan

“hem afranselen”

zmlátiť niekoho do modra

3. Semantische equivalentie

hij zal er zijn vingers niet blauw aan tellen

“hij zal er niet veel van hebben”

*dokáže si to spočítat na prstoch jednej ruky*²⁰

een blauwe scheen oplopen

“afgewezen worden door een meisje”

dostať košom

²⁰ Deze uitdrukking is ook in het Nederlands gebruikt als een lichtere variant: *iets is op de vingers van een hand te tellen*.

blauw liggen

“erg moeten lachen”

1) pukať od smiechu 2) dusiť sa od smiechu,

hij zal er blauw afkomen

“hij zal vergeefse moeite gedaan hebben”

odíde naprázdno

zich blauw of scheel (aan iets) betalen

“bijzonder veel voor iets betalen”

1) zaplatiť (za niečo) celý majetok 2) dať (za niečo) celý majetok

4. Niet-fraseologische equivalentie

Er zijn geen idiomen te vinden die in deze groep behoren.

5. Nul-equivalentie**blauwe energie**

“energie die wordt opgewekt met behulp van water – energie die wordt opgewekt wanneer zoet en zout water, gescheiden door een speciaal ionen doorlatend membraan, met elkaar in contact worden gebracht”

onder de blauwe hemel slapen

“in de openlucht, onder de blote hemel”

omschrijving: spať pod holým nebom

een blauw oog

“gezwollen en blauw- tot purperkleurig door bloeditstorting in de oogleden na een slag erop”

omschrijving: monokel

een blauwe (of loden) boon

“een geweerkogel”

omschrijving: náboj

iets (maar) blauwblauw laten

“laten zoals het is, er niet meer over spreken, doen alsof er niets gebeurd is”

omschrijving: nechať niečo tak

blauwe weduwe

“marinevrouw van wie de man lange tijd weg is”

zich blauw ergeren

“in de hoogste graad met ergernis vervuld worden”

omschrijving: rozzúrit/rozčúlit' sa do nepříčetnosti

blauw aanlopen

“blauw worden in het gezicht door ademnood”,²¹

omschrijving: zmodrat'

6. Pseudo-equivalentie

een blauwe maandag – zeer korte periode

modrý pondelok – maandag, wanneer men niet naar het werk gaat

de blauwe knoop – kenteken van de vereniging van geheelonthouders

modrý gombík – op Slowakije ook symbool van non-profitorganisatie UNICEF (bij inzamelingen)

GROEN

1. Volledige equivalentie

(zo) groen als gras

“helder of duidelijk groen”

1)zelený ako tráva 2)trávovozelený

groene weduwe

“gehuwde vrouw die zich na een aantal huwelijksjaren gefrustreerd voelt omdat zij geen taak in de maatschappij meer kan krijgen – gehuwde, niet-werkende vrouw die in een slaapstad woont en overdag veel alleen is”

zelená vdova

groene golf

²¹ Groot, *Idioomwoordenboek* (1999) p. 66

“een reeks van achtereenvolgens op groen springende verkeerslichten, die zo op elkaar afgestemd zijn dat het verkeer, bij het aanhouden van een bep. snelheid, op een bep. traject niet hoeft te stoppen”

zelená vlna

een groene long

“natuurgebied dat dankzij de aanwezigheid van bomen grote hoeveelheden zuurstof produceert”

zelené plúca

een groene Pasen

“als de bomen dan reeds blad hebben”

zelená Vel'ká noc

groene vingers hebben²²

“succes hebben bij het kweken van planten”

mať zelené prsty

groene energie

“die op relatief milieuvriendelijke wijze is opgewekt”

zelená energia

een groene partij

“die de zorg voor het leefmilieu centraal stelt”

zelená strana

2. Gedeeltelijke equivalentie

groen en geel worden van nijd

“zeer afgunstig worden”

ozeleniet' od závisti

het groene licht (of groen licht) geven

“het teken geven dat iets onbelemmerd kan gebeuren; toestemming geven”

dat' zelenú

²² In het Nederlands zijn ook de uitdrukkingen *een groene hand hebben* en *een groene duim hebben* gebruikt.

het groene licht (of groen licht) krijgen

“toestemming krijgen”

dostať zelenú

3. Semantische equivalentie

het wordt hem groen en geel voor de ogen

“alles draait hem voor de ogen, als gevolg van overmatige gezichtsinspanning, ofwel van een plotselinge duizeligheid, bedwelming enz.”

zahmlieva sa mu pred očami

onder het groene laken (of de groene zoden) liggen

“op het kerkhof, begraven liggen”

voňať fialky odspodu,

zijn koren(tje) groen eten²³

“zijn te verwachten inkomsten reeds vooraf uitgeven”

žiť z ruky do úst

hij is nog groen achter zijn oren

“hij is nog jong, nog onervaren”

1) ešte mu mlieko po brade tečie 2) ešte mu perá nedorástli

zich groen en geel ergeren

“zich heel erg ergeren”

zblednúť od hnevu

4. Niet-fraseologische equivalentie

Er zijn geen idiomen te vinden die in deze groep behoren.

5. Nul-equivalentie

hij is nog zo groen als gras

“in alles onervaren”

expressief: 1) je to zelenáč 2) je to holobriadok 3) je to mladé ucho

een oude bok lust nog wel een groen blaadje

²³ In het Nederlands bestaat ook de uitdrukking *van de hand in de tand leven*.

“gezegd van een oude man die met een jonge vrouw trouwt of omgang heeft, of nog graag naar de meisjes kijkt”

rijp en groen

“goed en slecht, doordacht en ondoordacht, geschikt en ongeschikt door elkaar”

nog groen koren op zijn veld hebben

“niet weten wat er van komen kan”

nog groen koren te velde hebben

“nog jonge kinderen hebben (die zich zouden kunnen misdragen)”

de groene straal

“verschijnsel dat het laatste nog zichtbare deel van de ondergaande, of het eerst zichtbare deel van de opkomende zon een geel – of blauwgroene kleur vertoont”

groen lachen

“zuur lachen, zich bedrogen weten”

omschrijving: kyslo sa usmievat'

6. Pseudo-equivalentie

Er zijn geen idiomen te vinden die in deze groep behoren.

GEEL

het wordt hem groen en geel voor de ogen, zich groen en geel ergeren, groen en geel worden van nijd – zie bij groen

1. Volledige equivalentie

het gele ras

“het Mongoolse mensenras”

žltá rasa

het gele gevaar

“het Mongoolse ras beschouwd als bedreiging voor de Europese wereld”

žlté nebezpečnostvo

gele kaart

“teken van formele bestraffing, getoond aan voetballers of andere sporters die een ernstige overtreding van de regels begaan hebben”

žltá karta

2. Gedeeltelijke equivalentie

gele koorts

“een vooral in Midden-Amerika heersende besmettelijke ziekte die met braken en geelzucht gepaard gaat”

žltá zimnica

3. Semantische equivalentie

(zo) geel als saffraan zien

“heeft een geelbleek gezicht zonder de minste blos, heeft een lelijke gele kleur, ziet er niet fris uit”

byť bledý ako stena

geel zien van nijd, eruitzien als de gele nijder

“zeer nijdig uitzien (naar de volksmening kenmerkt zich het gezicht van nijdige of kwaadaardige mensen door een gele kleur, ten gevolge van de werking van de gal)”

zblednúť od závisti

4. Niet-fraseologische equivalentie

Er zijn geen idiomen te vinden die in deze groep behoren.

5. Nul-equivalentie

Er zijn geen idiomen te vinden die in deze groep behoren.

6. Pseudo-equivalentie

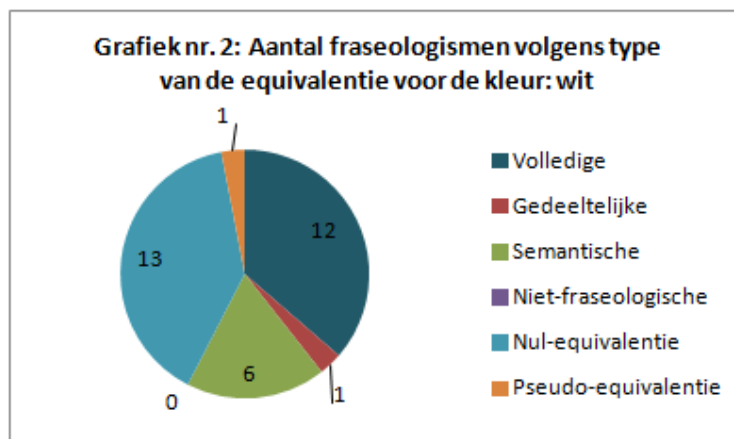
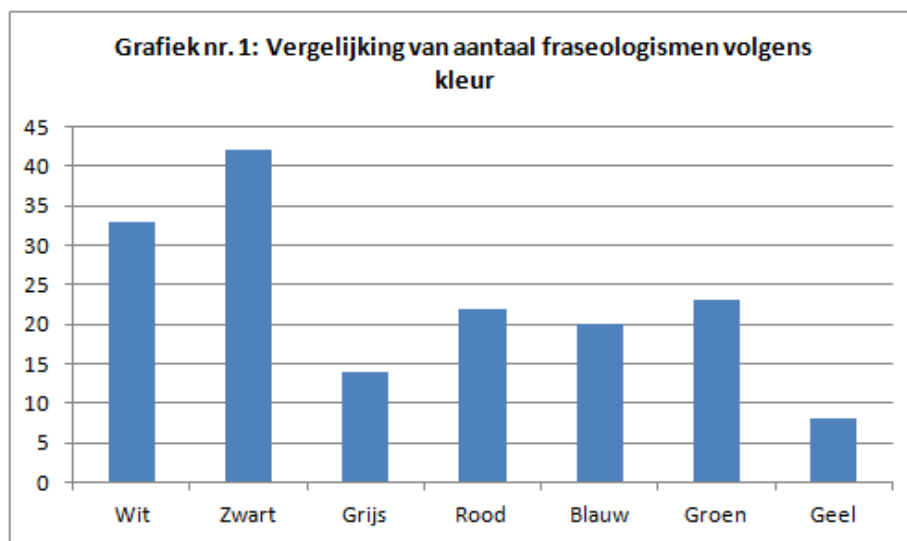
Er zijn geen idiomen te vinden die in deze groep behoren.

Bijlage 3

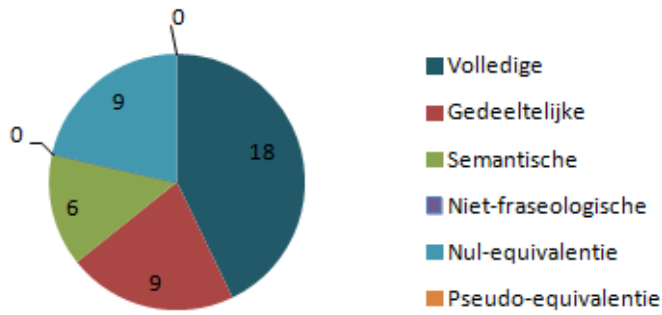
Beeldverwerking van de resultaten

Tabel nr. 1: Overzicht van fraseologismen volgens kleur en type van equivalentie

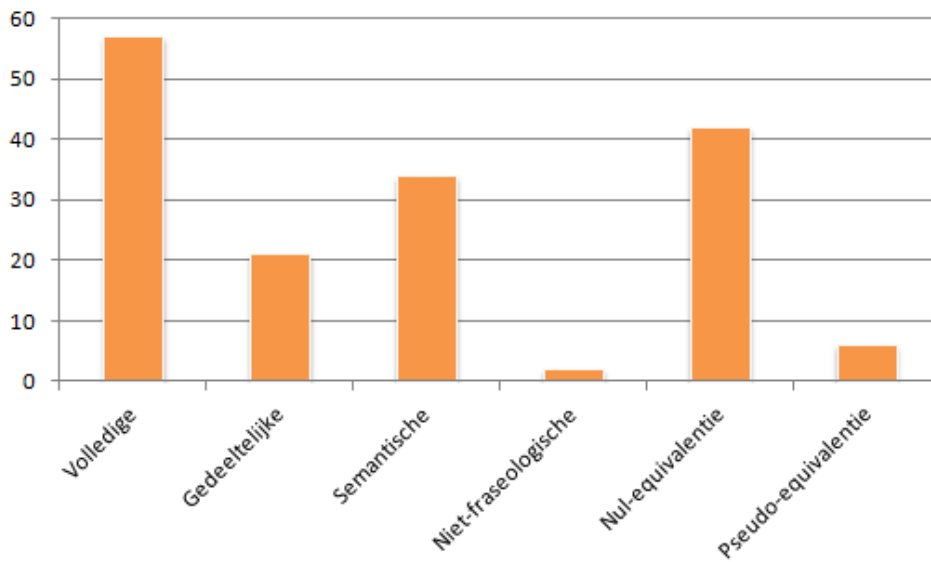
Kleur	Aantal fraseologismen in de groep van equivalentie:						Samen
	Volledige	Gedeeltelijke	Semantische	Niet-fraseologische	Nul-equivalentie	Pseudo-equivalentie	
Wit	12	1	6	0	13	1	33
Zwart	18	9	6	0	9	0	42
Grijs	2	0	5	1	3	3	14
Rood	10	5	4	1	2	0	22
Blauw	4	1	5	0	8	2	20
Groen	8	3	5	0	7	0	23
Geel	3	2	3	0	0	0	8
Samen	57	21	34	2	42	6	162

Grafiek nr. 3: Aantal fraseologismen volgens type van de equivalentie voor de kleur: zwart

Grafiek nr. 4: Aantal fraseologismen volgens type equivalentie voor alle kleuren

Grafiek nr. 5: Percentage fraseologismen volgens type equivalentie voor alle kleuren

Anotace

Jméno autora: Veronika Ťažiarová

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra nederlandistiky

Název bakalářské práce: De kleurige wereld van fraseologismen in de Nederlandse en Slowaakse taal

Anglický název bakalářské práce: The colorful world of idioms in Dutch and Slovak language

Český název bakalářské práce: Barevný svět frazeologizmů v nizozemském a slovenském jazyce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Kateřina Křížová, Ph.D.

Počet znaků (včetně mezer): 98 054

Počet stran: 83 (52 bez příloh)

Počet příloh: 3

Klíčová slova v nizozemštině: fraseologie, vaste verbinding, Nederlands, Slowaaks, kleur, equivalentie

Klíčová slova v češtině: frazeologie, frazeologismus, nizozemština, slovenština, barva, ekvivalence

Krátká charakteristika:

Cílem bakalářské práce je porovnat nizozemské frazeologizmy a jejich slovenské ekvivalenty, se zaměřením na frazeologizmy obsahující pojmenování barev. První kapitola se věnuje vysvětlení základních pojmů frazeologie. Ve druhé kapitole je stručně popsán vývoj frazeologického výzkumu. Ve třetí kapitole je vysvětlena symbolika barev, které se vyskytují v analyzovaných frazémeh. Čtvrtá kapitola zahrnuje popis šesti typů mezijazykové ekvivalence frazeologizmů. V poslední, praktické části práce jsou jednotlivé nizozemské frazémy a jejich slovenské ekvivalenty rozděleny do skupin podle typů ekvivalence popsanych ve čtvrté kapitole. Existence slovenských ekvivalentů byla ověřena v různých slovenských slovnících a ve Slovenském národním korpusu.